

*A. R.
Stockholm
Strandvägen 57. B. II. t.*

(du - quering.) Serhige.

HOTELLI MAAKUNTA FORSSA

Paikkakunnan ainoa I-luokan
hotelli-ravintola.

Puh. Sarja
1615.

Suunnitellessanne arv. yhtiönne, seuranne tai
yhdistyksenne vuosi- tai muuta kokousta, neuvot-
telua, juhlapäivällistä t.m.s., rohkenemme suosi-
tella Teille erilaisiin tilaisuuksiin sopivia kokous-
ja kabinettihuoneitamme.

T:MI

A. KOSKINEN

FORSSA, TAMMELA, PORRAS

- ✦ Myy ruoka- ja siirtomaatavaroita.
- ✦ Ostaa maataloustuotteita.

Huonekalu ja Matto

Oy.

Forssa, Keskuskatu. Puh. **1206.**

ASKO- huonekalujen yksinmyyjä
paikkakunnalla.

MUISTELMIA JA JUHLAA

Forssan Yhteiskoulu-Yhteislyseo

1899-1949

O h j e l m a

LAUANTAINA, SYYSK. 17. PNÄ:

- Klo 12—18 Ilmoittautuminen Yhteislyseossa.
18—19 Tervetuliaiskahvit. Tervehdyssanat lausuu koulun nykyinen rehtori L. Valkama.
19— TEINI-ILTA nykyisille teineille ja entisille oppilaille.
Teini-illan päätyttyä vapaata ohjelmaa. Koulun luokkahuoneet käytettävissä luokkakokouksiin.

SUNNUNTAINA, SYYSKUUN 18. PNÄ:

- Klo 9.30— Kokoontuminen koulun edustalla luokittain jumalanpalvelukseen lähtöä varten.
10— JUHLAJUMALANPALVELUS Forssan kirkossa.
Liturgit: rovastit, Semerniemen kirkkoherra A. Sorsavirta ja Punkalaitumen kirkkoherra V. Mikonmäki.
Juhlasaarnan pitää pastori K. Mäkinen.
Jumalanpalveluksessa veisattavien virsien sanat sivulla 30.
11.30— SEPPELTEN LASKU:
— sankarihaudalla, puhuu varatuomari M. Kölli.
— Collin Wulffin haudalla, puhuu rehtori V. Hirsjärvi.
— Toini Kailan haudalla, puhuu fil.maisteri Naimi Lehtimäki.
KIRKKOKAHVIT Forssan yhteislyseon opetuskeittolassa (ent. Lounas-ravintolassa). Tervehdyssanat lausuu opiston johtaja Elli Laurila.
14.30— 50.VUOTISMUISTOJUHLA YHTEISLYSEOSSA
— yhteislaulu: Lounais-Hämeen laulu (sanat siv. 53)
— pianonsoittoa, rehtori L. Valkama
— tervehdyssanat, juhlatoimikunnan puheenjohtaja, fil.tohtori Esko Aaltonen
— yhteislaulu
— juhlapuhe, varatuomari Ilkka Laurila
— viulusoolo, rehtori Jussi Ritala
— juhlaruno, kirj. fil.maisteri Aarne A. Astala, lausuu fil.kand. Kaarina Virolainen (sanat siv. 24)
— puhe vainajille, pastori Heimo Eskola
— juhkakantaatti, johtaa kanttoriurkuri A. Aartio, esittää juhla-kuoro, solistit rouva S. Talikka ja rehtori J. O. Saarinen, säestää rouva Kaarina Elo (sanat siv. 32)
— tervehdykset ja onnittelet
— Maamme.
19— JUHLAPÄIVÄLLISET Kerholassa (ent. kirjastotalossa).

MAANANTAINA, SYYSK. 19. PNÄ:

- Klo 10— Kokoontuminen Forssan torilla Saaren kansanpuistoon lähtöä varten. Kahvi- ja virvoketarjoilu perillä.
Yhteislaulujen sanat sivulla 53.

M U I S T E L M I A J A J U H L A A

Forssan Yhteiskoulu—Yhteislyseo
1899—1949

Toimittanut
Ahti Valpasvuo

F O R S S A 1949

Suona Hele Forssa

Martti Lomaheski (Hattunaho) Forssa

Aino Aho Forssa

Greta Walle (Lundström) Forssa

Bonji Wakanan (Wahlberg) Hki.

V. P. Timm Ranta.

Viljo Kallala Kuvinkaupunki.

Katri Reuna (Sjangerin) Kouso

Sanna Raitio (Tammis) Hirmujoki.

Aino Rantanen os. Mäkinen

Helmi Jaakkola, jokuainen Forssa Puumäki

Liljet Kolula os. Hytti

Beter Kivistö os. Koskinen Hki.

Kaarina Holtari os. Ujala

Johanna Heino Forssa

Sini Mäkelä Hki.

FORSSAN KIRJAPAINO OY. FORSSA. 1949.

Sylvia Larvi (Grönfors, Kivistö) Loppio

Suomen Klemelä (Kara) Loppio

Fakari Mäkelä os. Mäkelä Loppio

Lukijalle

Tämän vihkosen tarkoituksena ei ole sanan varsinaisessa merkityksessä muodostaa mitään muistelmien ja tapahtumien kokonaisuutta koulumme tähänastisesta taipaleesta. Siihen sillä ei olisi edellytyksiäkään, sillä se aineisto, jota entiset oppilaat hyväntahtoisesti ovat käytettäväkseni lähettäneet, on suhteellisen suppea ja rajoitettuja ajanjaksoja koskeva.

Vihkosen sisältö on niin ollen verrattain kirjava ja hajanainen, ja on siitä suuri osa luovutettu 50-vuotismuistojuhlaa koskeville asioille. Myöskin kuvitukseltaan vihkonen on heikko, sillä nimenomaan muistelmien yhteyteen sopivaa kuva-aineistoa ei ole pyynnöistä huolimatta ollut käytettävissäni.

Kuitenkin rohkenen toivoa, että tämä vihkonen puutteistaan huolimatta edes jossakin määrin kykenisi palauttamaan mieliin kouluaikaisia tapahtumia ja herättämään yhteisiä muistoja laajemmalti, kuin mitä siinä on kuvattu. Olisi toivottavaa, että nyt koolla olevat entiset oppilaat haluaisivat vaivautua merkitsemään muistiin täällä nyt kerrottavia juttuja, muistelmia ja tapahtumia, niin että ne tällä hetkellä muistiin palautettuina saataisiin talteen vastaisuudessa käytettäväksi. Tämä olisi tarpeellista jo senkin takia, että mahdollisesti myös oppilasmatrikelissa tullaan julkaisemaan erikoinen muistelmaosasto.

Pyydän lopuksi kiittää niitä henkilöitä, jotka auliisti ovat kirjoituksillaan antaneet vihkoselle rakennusmateriaalin. Kaikkia lähetettyjä kirjoituksia en ole voinut käyttää, koska vihkosesta silloin olisi tullut toimitusaikaan nähden liian laaja.

Ahti Valpasvuo.

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijoille	3
Nuori Joos Sajaniemi ja hänen vaikutuksensa Forssassa	5
Sanoiksi kitetytyneitä muistoja	10
Runo eroavien toverien luokkamerkkiä jaettaessa 1905	11
Tervehdys nykyiseltä johtajattarelta	12
Rehtorin muistelmia ja vaikutelmia	13
Jenny Lyytiötä tapaamassa	19
Tervehdys entisille oppilailleni	22
Matriikkelin toimitustyöstä	23
Juhlaruno	24
Nuoruus, runo	29
Nuori komppanianpäällikkö	29
Jumalanpalveluksemme virret	30
Juhlakantaatti	32
Lounais-Hämeen luonto	36
»Kansanomainen Jukka»	37
Pari episodua kouluajaltani	38
Vahtimestariväen kertomaa	39
Vahtimestari oli Amerikassakin	43
Kuka ne vastatuulet soutaa?	46
Oppilaitten viisauksia	46
Kirjelappuset kertovat	47
Hakkailua ja kujetta	49
Erään entisen oppilaan toivomus	51
Vappuna	51
Koulussa tapahtunutta	52
Laulu syömen aukaisee, yhteislauluja	53

Nuori Joos Sajaniemi ja hänen vaikutuksensa Forssassa.

Vuonna 1902 oli kolme vuotta aikaisemmin perustetun Forssan yhteiskoulun johtajaksi sekä suomen kielen ja historian opettajaksi tullut 30-vuotias maisteri *Jooseppi Aleksanteri Sajaniemi*. Hän oli loppelaisen taitosepän poika, sukunimeltään alkujaan Dahl, mutta suomalaiskansallisessa innostuksessaan sen vaihtanut kotikylänsä kauniiseen nimeen. 21-vuotiaana hän oli päässyt ylioppilaaksi Hämeenlinnan lyseosta ja imenyt sen jälkeen ajanhengen suuria sivistysihanteita ylioppilaselämästä. Tapaamme nuoren Sajaniemen kulkemassa pitkin maakuntaa Hämmäläis-Osakunnan stipendiaattina, pitämässä kansanopistoluentoja sekä keräämässä kannatustoumuksia osakunnan toimesta perustetuille Sääksmäen ja Äänekosken kansanopistoille. Kansanopistoala ensin ihanteellismielisen Sajaniemen puoleensa viekoittelikin, kun hän 1899 oli suorittanut kandidaattitutkinnon. Hän näet toimi 1899—1901 Vihdin eli Länsi-Uudenmaan kansanopiston opettajana ja v.t. johtajana, mutta muutti sitten 1901 Heinolaan, jonka seminaarissa hän toimi yhden lukuvuoden suomen kielen lehtorina. Forssan yhteiskoulun johtajaksi hänet valittiin kesällä 1902 12 hakijasta prof. Mikael Soinisen suosituksen perusteella.

Jo vajaa vuosi sen jälkeen, kun Sajaniemi oli saapunut Forssaan, hän yhdessä vapaaehtoisilla K. E. Palménin ja opettaja K. Ahteen kanssa perusti 4000 mk:n osakepääomalla 'Osakeyhtiö Forssan yhteiskoulutalo' oman kodin rakentamiseksi yhteiskoululle. Sajaniemi oli itse mukana levittämässä noita osakkeita kautta Lounais-Hämeen. Tuosta koulutalohankkeesta muodostuikin ja suurelta osalta juuri Sajaniemen ansiosta ensimmäinen huomattavampi lounais-hämäläinen yhteistoimi. Maaliskuussa 1905 toimeenpantiin rakennuksen hyväksi suuret hirsitalkoot, joihin osallistuttiin kaikista Lounais-Hämeen pitäjistä, niin että kokoon saatiin 368 tukkia ja lisäksi muuta tavaraa yhteensä 2.800 mk:n arvosta senaikaista kallista rahaa. Sajaniemi laati talkoojuhliin pitkän kalevalamittaisen runon 'Hirsijuhlissa jalossa, yhteiskoulumme kemuissa'.

— — —
*Mist' on mailta suuri joukko?
 Mikä mistäkin tulevi:
 Tulvaeli Tammelasta,
 Jokioisilta samosi,
 Ypäjäältäkin yritti;
 kuka kulki kauempata:
 mailta Humppilan hyviltä,
 viljaseuduilta Someron.*

*Hongat on mukkeat mukana,
 kuusisyltuiset kulussa,
 seitsemäiset matkassansa.
 Vaan ei hirret yksin liity:
 siks' on sammalet mukana;
 vaan ei seinät yksin riitti:
 siksi on lautoja katoksi;
 vaan ei huone viel' oo lämmin:
 siks' on tiiletkin varalta.*

Tuo oli lounais-hämäläisen heimous- ja yhteisystytteen toteuttamista itse teossa, ja se kantoi kaunista hedelmää. Kun uusi koulutalo helluntaina 1907 vihittiin suurin juhlallisuuksin, kaikui kauniissa salissa ensi kerran meille tuttu 'Lounais-Hämeen laulu', jonka sanat Sajaniemi itse oli sepittänyt ja jonka Viljo Mikkola oli säveltänyt. Tuskinpa tuolloin neljä vuosikymmentä sitten edes Lounais-Hämeen laulun kirjoittaja jaksoi uskoa, että se jäi elämään ja yhä uusia sukupolvia innoittamaan.

Samaan juhlaan Sajaniemi oli kirjoittanut toisenkin runon, ylevän, kolmi-osaisen juhlarunon. Se on tunnearvoiltaan yksi kauniimpia, mitä meillä on paikallisiin tilaisuuksiin kirjoitettu.

— — —
*On juhla suuri nyt helluntain
 ja kiitosta virret kaikaa;
 helavalkeat vuorilla leimahtain
 nyt kertovat entistä aikaa.
 Pyhäjärven kansa kun toivoen
 kevätuhrinsa kantoi Luojallen.*

*Vaan, nuoriso, uhri se velvottaa
 sun syömmesi puhtainta tulta.
 Kotiseutusi, kansasi, synnyinmaa,
 kaikk' kuntosi vaatii sulta,
 Vie tietosi, työsi sä uhraten
 kevättonneksi Suomen kansallen!*

Nuoren Sajaniemen sivistys- ja valistusihanne kuvastuu hyvin siitä puheesta, jonka hän noissa muistettavissa koulujuhlissa piti. »Juhlamme puhuu sivistyksen tasa-arvosta, maaseudun unohdetusta asemasta sivistyksen alalla», sanoi hän ja jatkoi: »Sivistyksen alalla saavutetaan tasa-arvo, kun oppi viedään kansan luo, josta se on alkuaan lähtenyt, jotta kansan ei tarvitse sitä kaukaa lähteä etsimään». Kotiseutu on jokaiselle oppilaalle tärkeä kehityksen edistäjä. Siten nuorukainen nousee sen kansan keskuudesta, jonka pariin hän myöhem-

min ehkä virkatoimissaan joutuu, ja siten voi syntyä kansallisia luonteita, jotka eivät niin pian vieraannu kansasta». Tämän päämäärän saavuttamiseksi koulun ympäristöllä on muutakin velvollisuutta koulutyön menestymiselle kuin aineellinen uhraavaisuus. Toiselta puolelta koulutalon vaatimat kustannukset herättäköön oppilaisa nöyryyttä sitä kansaa kohtaan, jonka hiellä ja vaivalla varat on koottu, herättäköön heissä halua maksaa nämä varat takaisin isänmaalle korkoa kasvaneina». Ja Sajaniemi kehoitti kaikkia siinäkin juhlassa läsnäolleita antamaan isänmaalle sen lupauksen, mikä sisältyi Maamme-laulun

Pian tämän jälkeen paikkakunnalta poismuuttavalle Sajaniemelle juhla oli säikeisiin: Viel' lempemmä saa hehkullaan, Sun toivos', riemus nousemaan! samalla jäähyväishetki; saattaakin hänen juhlapuheessaan huomata eron synnyttämää hengen hekkua. Hän uskoi, että yhteiskoulutalon vihkiäiset olivat kaunein juhla, mitä Lounais-Hämeessä oli vietetty; se oli ikuisen ihmishengen kevätjuhla. »Me teimme jaloimman kylvötyön, kun pystytimme yhteisen tiedon temppelin», sanoi hän ja vielä juhlapäivällisillä pitämässään puheessa hän saattoi kehittää samoja ajatuksia.

Opetusaineittensa mukaisesti ja lounais-hämäläisen heimoushengen perustaksi Joos Sajaniemi koetti perehtyä seutumme historiaan ja luontoon niin paljon kuin häneltä siihen aikaa liikenä. Hänellä näyttää olleen tekeillä Tammelan pitäjän entisyyttä kuvaava tutkielma, josta kuitenkin on vain katkelma tallella. Yhteiskoulutalon vihkiäisiin valmistunut juhlauskaisu sisältää näet tutkielman 'Suomen sodan aikuisia tietoja Tammelasta'. Ja mainituissa juhlapuheessaan hän esitti tietoja suur-Tammelan vanhoista kouluoloista tavalla, joka osoittaa hänen noita asioita varta vasten tutkineen. Sekä Matkailulehdessä että sanotussa juhlauskaisuissa hän myös esitteli Tammelan luonnonihanuuk-sia toivoen aikaa, jolloin Kaukolanharjun korkeimmalle kohdalle kohotettaisiin näkötorni — toive, joka sitten 20 vuoden kuluttua toteutuikin.

Kauneimpana tunnusmerkkinä Sajaniemen ihanteellisesta luonteesta ovat hänen runonsa. Runoilminen oli hänelle synnynnäinen taito, hänen henkensä herkin ilmaisutapa eikä vain käytännöllisen tarpeen kasvattama. Hänen ylioppilasaikansa runoista olen tavannut vain yhden, neliosaisen 'Vanha kannel'-nimisen, jonka hän julkaisi Hämeäläis-Osakunnan albumissa 'Kaikuja Hämeestä' VI. Hän käytti jo tuolloin nimimerkkiä *Sajas*, joka sitten tuli niin tutuksi täällä Forssassa. Lähimain parikymmentä nuoren Sajaniemen kirjoittamaa runoa on sattunut silmiini, noista suurin osa Forssan Sanomissa julkaistuna. Hän laulaa 'Ajan virrasta' ottamalla lähtökohdan Loimijoesta, jonka rannalla tehdas jyskyttää, hän runoilee rekiretken riemuista ja laatii laulun maamiehelle. Sortokauden kahleiden kirvottua vuoden 1905 suurlakossa Sajas sepittää komeita säkeitä 'Suomen vapaudelle' ja nuorisoa hän kutsuu aatteiden palvelukseen Hämeen raittiuspiirin kesäjuhlaan 1906 kirjoittamassaan juhlarunossa, samoin syksyllä 1905 Tammelan nuorisoseuran juhlaan sepittämässään 14-säkeisessä runossa. Myös pari Sajaksen kirjoittamaa kuvaelmarunoa on tallella. 'Väinämöisen hyvästijätö' esitettiin talvella 1906 juhlassa, jolla kerättiin varoja yhteiskoululaisten Helsingin-matkaa varten. (Tuo kalevalamittainen kuvaelmaruno esitettiin sitten uudelleen Saaren kansanpuistossa juhannuksena 1948.)

Sajaksen toinen runokuvaelma 'Snellmanin perintö', esitettiin suurmiehemme 100-vuotisjuhlassa. Snellmanin patsaan juurella Suomi-neito, talonpoika, laki ja oikeus, ylioppilas ja koulutyttö lausuvat kukin kiitossäkeensä.

Sointuvimmat ja herkimmät säkeensä Sajas sai syntymään kohdistaessaan sanansa yhteiskoululle ja sen oppilaille sekä Lounais-Hämeelle. Keväällä 1905 lausuttiin hänen runonsa »eroavien toverien luokkamerkkiä jaettaessa». Ja tuo 3-osainen yhteiskoulutalon vihkimäruno kestää vieläkin arvostelun myös muotonsa puolesta, puhumattakaan sen hengestä: nuorison on annettava sydämensä puhtain tuli kotiseudulle, kansalle ja synnyinmaalle. Nuorten juhlaan yhtyvät vanhat peltojen raatajatkin, jotka uskovat nuoren polven kerran kulkevan siunaten heidän haudoillaan.

Kesällä 1905 vietettyihin Forssan ensimmäisiin laulujuhliin Sajaniemi kirjoitti 2-osaisen juhlarunon 'Yhteistunteelle' (se on painettu nuorisoseuran albumissa Lumpeenkukka I). Runoilija siinä uskoo kansan yhteistyöhön, aikaan, jolloin kansa yhtenä miehenä seisoo turmaa vastaan. Nykypolven viitoittamaa tietä kansa kulkee tietoon ja silloin sydämet sykkivät yhtä.

— — —
*Vesijaksot täältä lähtein yhtyy suuriin virtoihin. —
Edistyksen virtaan yhtyy kansa rankka täälläkin.
Virran voiman valliten se tehtaat saatti toimintaan,
rautatahto korvet kynti, pellot perkas tarmo maan.*
— — —

*Terve siis sä juhkakansa kevätkylvöön ylevään!
Terve tänään, terve toisten yhteislaulun yhtymään!
Kaiu laulu Lounais-Hämeen Loimijoen rannoilta,
nosta syömmet sykkimähän synnyinmaamme toivoa!*

Runoilijan työtä täydensi oivallisesti kiehtova puhetaito. Sajaniemi osasi valaa puheisiinsa herkkää tunnetta ja käyttää havainnollisia vertauskuvia. Käsiini ei ole sattunut muuta kuin 2 nuoren Sajaniemen pitämän puheen tekstiä; toinen näistä on jo selostamani yhteiskoulutalon vihkiäispuhe, toinen keväällä 1905 koulusta eronneille oppilaille pidetty puhe. Siinä Sajaniemi mm. koskettelee uusimisen voiman lakia, jonka avulla luonnetta kehitetään ja vaikeudet voitetaan.

Ulkopuolella koulun Sajaniemi oli hyvin käytetty puhuja ei yksin Forssassa, vaan muuallakin lähistöllä. Jo 1902 tapaamme hänet puhumassa Rukoushuoneessa, muutama vuosi myöhemmin pastori Lindgrenin läksiäisjuhlassa ja sitten lukematomia kertoja erilaisissa juhlissa ja iltamissa, laulu- ja Snellman-juhlista Käsityöläisklubin tupaantuliaisjuhlaan ja luistinradan hyväksi pidettyyn Alku-seuran iltamaan. Hänen puheensa aiheena olivat useimmiten valistusasiat ja isänmaa, mutta puoluetilaisuuksissa myös valtiolliset kysymykset. Kerran 1904 hän teki tällaisen puhematkan Ruovedelle asti ja lienee puhunut aika rohkeasti, koskapa sitten santarmiarkistosta tavattiin tilaisuudesta laaja selonteko.

Erikseen on vielä mainittava Sajaniemen laaja esitelmä- ja luentotoiminta. Ollessaan vuosina 1904—5 Tammelan yleisen opettajayhdistyksen puheenjohtajana hän usein sen kokouksissa esitelmöi, samoin tuon yhdistyksen järjestä-

millä leikkikursseilla, sitten edelleen Laukeelan nuorisoseuran kesäjuhlissa, Urjalan 2-viikkoisilla luentokursseilla, Forssan Työväenyhdistyksen kansanopistokursseilla jne. Milloin hänen luentonsa aiheena oli historia, toisinaan kirjakielimme kehitys, usein kansanvalistusasiat, kasvatuskysymykset, kerran rautatiekysymyksetkin. Hyvin usein Sajaniemen puhujatoverina oli ylioppilas Santeri Nyberg-Nuorteva, mies, jonka yhteiskunnallinen toiminta täällä Forssassa oli niin erikoinen ja kiintoisa, että siitä on syytä jolloinkin toisten laajemmalti puhua.

Antamistani viitteistä on käynyt ilmi, miten monissa seuroissa ja yhdistyksissä Joos Sajaniemi täällä toimi. Tammelan opettajayhdistyksen puheenjohtajana hän oli vuosina 1904—1907. Tuolla yhdistyksellä oli Sajaniemen aikaan paljon suurempi merkitys kuin sitten myöhemmin, sillä sen piiriin kuului seudun koko suomenkielinen sivistysteistö: oppikoulun ja kansakoulun opettajat sekä papisto. Vuosina 1902—07 Sajaniemi oli myös Tammelan Nuorisoseuran esimies, siis aikana, jolloin tuo seura järjesti Lounais-Hämeen ensimmäiset laulujuhlat ja J. V. Snellmanin 100-vuotisjuhlat. Forssan työväenyhdistyksen piirissä Sajaniemi toimi samaan aikaan nuorison valistusohjaajana, scuranäytelmien ja suuren sekakuoron johtajana sekä pienten viulunsoittoyhtymien opettajana. Kun paikkakunnallamme pantiin 1906 alulle Suomalaisuuden Liiton haaraosaston perustamispuuhat, Sajaniemi tuli toimikunnan kokoonkutsujaksi. Ja samana vuonna perustetun Nuorsuomalaisen paikallisyhdistyksen johtokuntaan hänet niinikään valittiin.

Nuori Sajaniemi oli myös musiikkimies, entinen YL:n laulaja ja hyvä viulunsoittaja. Yhteiskoulussa hänellä oli sekä kuoro että orkesteri. Tuon kuoronsa hän vei laulujuhliinkin, joissa hän johti myös Työväenyhdistyksen lauluseuraa.

Esko Aaltonen.

*Opin siellä mä sain kera ystävien
Valon työssä mä toivoen yhdyin
Väkipyörien, kuokkien käyttäjien
Kans' innolla työhön ryhdyin;
Oi siellä, oi siellä mä rintahain
Kotikansalle, maalleni lempeä sain!*

J. Sajaniemen kirjoittamasta Lounais-Hämeen laulusta.

Sanoiksi kiteytyneitä muistoja

Joos Sajaniemen puhe eroaville oppilaille
31. 5. 1905

Ennenkuin teille annetaan päästötodistukset, on meillä opettajilla vielä viimeinen tilaisuus teille oppilainamme lausua viimeiset hyvästit.

Minä haluan mieleenne muistuttaa laulua, jota innokkaasti olemme yhdessä laulleet. Siinä kuvattiin pikku lintusta aavan meren rannalla. Se katselee kauas yli aavan ulapan. Kaukana siellä missä taivas ja maa yhtyvät, nousee aamuaurinko, kultaa meren ja taivaan, kuvaa sinne kultaisen portin, jossa jalohelmet välkkyvät. Lintunen saa halun pyrkiä tuonne ihanaan aamu-maahan, hän lentää ja lentää. Mutta ulapalla nousevat vastatuulet. Voimakkaasti hän vieläkin liehuttaa siipiään. »Vaan viimein voimansa raukee, hän aaltojen kuohuun jää, ja haudalla hymyvi ilta ja tähtönen kimmeltää».

Me opettajat tiedämme, että te tunnette tuon kauniin päämäärän, johon on pyrittävä. Me tiedämme, että teillä on halua pyrkiä sinne. Mutta tietämättömyydenne, on saavutatteko te tuon aamun kultaisen maan, vai katkeavatko siipenne ja saatteko hautanne elämän aaltoihin.

Omin voimin te nyt lähdette purjehtimaan yli elämän meren, joka vaah-
toaa ja jossa ristituulet puhaltavat. Nuorisosta on sanottu, että se tuhansin purjein lähtee tälle retkelle, mutta yhdellä rikkinäisellä moni saa palata sieltä takaisin.

Tuo purjehtiminen on työtä, työtä itsenne, työtä isänmaanne, työtä sielumme iankaikkisuuden eteen. Peräsin, jolla ohjaatte purtta, ovat ne vakavat, ihanteelliset periaatteet, jotka määräävät ihmisen luonteen suunnan. Tuuli, joka purjeita pingottaa, on riennokas ihmishenki, joka yhä pyrkii eteenpäin vapautta ja täydellisyyttä kohti.

Mutta purjehtijakin, kuten kaikki ihmiset, ovat luonnon lakien alaiset. Vaan määrätty tuulet ovat soveliaat purjehtijalle. Jos hän varomattomasti antautuu ristituuliin, silloin pelastuu hän haaksirikosta vain siten, että hän kääntyy kulkemaan toista suuntaa ja jättää tuon varman kulkunsa eteenpäin. — Elämässä sattuu ristituulia. Väärään vapauteen johtavat aatteet saattavat teidän purjeisiinne puhalttaa ja silloin olette te lähellä siveellistä haaksirikkoa.

Juuri vapauden väärinkäyttäminen on nuorisoa lähellä. Jos te nyt pääsette vapaiksi koulun lakien alaisuudesta, niin siveellisten, maailmaa johtavien ikuis-
ten lakien alaisina teidän täytyy olla. Niiden iloinen noudattaminen tuo ihmiselle oikean vapauden ja niiden rikkominen tuottaa aina ehdottoman rangaistuksen. Ne ovat Herran lakeja. Siksi on David ensimmäiseen psalmiinsa asettanut tuon menestymisen ehdon: »Autuas on se, joka ei vaella jumalattomien neuvoissa, vaan rakastaa Herran lakia, tutkii Hänen lakiensa päivät ja yöt».

Näistä lukemattomista elämämme purjehtimista ohjaavista laeista mainitsen tässä tilaisuudessa yhden, *uusimisen voiman lain*. Mistä johtuu se, että ihminen oppii jotain kätevyyttä, esim. kirjoittamaan, soittamaan, voimistelemaan? Jos ne alussa tuntuivat hänelle mahdottomilta, niin yhä uudestaan yrittämällä hän on siihen harjaantunut. Yhä uudestaan on se keino, jolla työnteko tulee helpommaksi. Se esiintyy myös meidän luonteemme kehittämisessä. Saman lain mukaan meidän ajatuksemme, puheemme ja työmme yhä uusittuina vaikuttavat meidän luonteeseemme suunnan, hyvän tai pahan. Ei siis ole turhaa kehoittaa ihmistä tekemään hyviä töitä, aina ajattelemaan hyviä asioita. Vaikka ihminen onkin heikko, ettei hänen töissään ole mitään kerskattavaa, niin ei ole kuitenkaan toivotonta tulla paremmaksi kuin on. Jos on totta, että mies tekee työt, niin on myös totta, että »työt tekevät miehen». Miten me ajattelemme ja toi-

mimme, sellaisiksi me tulemme. Tosiaan suuriarvoista edistystä taidossa, tehdä hyviä töitä. Se on suurempiarvoinen kuin koulussa saadut todistukset; se on elämisen taito. Elämä on siinä ihmiselle koulu, työt ovat oppitunteja, ja hän itse on siinä koulussa oma opettajansa.

Ei vielä riitä elämää varten, että elämme hyvin — elämä vaatii voimakkaista, ihmisen täytyy oppia ei vain tekemään jotain, vaan myös kestämiin jotain. Ennenkuin huomaakaan, on nuorukainen jo suurissa taisteluissa, hän saa pian kokea suuria pettymyksiä. Silloin kysytään, saavatko nuo pettymykset nuorukaisen kokonaan epätoivoon, vai onko silloin luottamusta omaan lujaan voimaan. Voitte tuntea itsenne yksinäiseksi, kun opettajan ja vanhemman vaaliva silmä on poissa, mutta luottakaa siihen, että te ette ole heikot, vaan teissä on sisäinen tahdonvoima, joka tekee teidät vahvoiksi. Alkäämme antako itseämme kantaa koko ikäämme, näyttäkäämme, että meillä on voimaa pyrkiä itsekkin eteenpäin. Silloin vähilläkin lahjoilla saadaan suuria aikoja. — Eräässä itämaalaisessa opetusrunossa kerrotaan miehestä, joka kadotti kalliin sormuksen mereen. Hän vaati meren haltijalta sitä takaisin. Kun tämä kieltäytyi, ryhtyi mies ammentamaan merta tyhjäksi. Viimein pelästy haltija ja antoi sormuksen. — Tämä satu opettaa, miten lujalla tahdolla saadaan luonnon voimatkin väistymään. Olkoon nuorukainen missä virassa, toimessa tahansa, hänen on itsensä valloitettava onnellisuutensa aarre vastuksien merestä.

Koulu-sanan alkumerkitys siinä kielessä, mistä se on lainattu, merkitsee »pyhää lepoa». Tämän levollisuuden te jätätte, te jätätte elämänne rakkaimmat muistot, nuoruutenne. Mutta elämä kutsuu teitä, se vaatii teitä työhön, isänmaa tarvitsee teidän nuoria voimianne. Menkää siis elämän moniin vaiheisiin, mutta menkää vakaalla mielellä, nimessä Herran, rakastaen Herran lakia. Silloin te saatte elämässänne onnellisuuden, silloin te saavutatte tuon aamun kultaisen maan, johon te pyritte.

Forsan Sanomista.

Runo eroavien toverien luokkamerkkiä jaettaessa 1905

Me lauloimme toistamme innostain
Toveruutta ja synnyinmaata,
Ja toivoimme, ettei konsaan vain
Toveruutemme sammua saata.
Ja merkkimme tää on muistona sen,
Miten yhtyi syömme ystävien!

Me eroomme nuoruutta muistellen
Ja oppimme ollutta aikaa,
Kun rinnan koulussa istuen
Me tunsimme tietojen taikaa. —
Ja merkkimme tää nyt muistuttaa
Et elämä tietohon velvoittaa!

Vielä viime juhlassa keväiset
Rusohattarat taivohon näytti.
Yläilmojen aatteet puhtoiset

Yhä mielemme innolla täytti,
Ja ihanteille on merkkimme tää
Ne elomme suojaksi aina jää!

Voi, jospa ne toveruustunteemme
Näin kauniina kauan kestäis.
Ja jos haihtuvat pois — voi jospa ne
Edes mielemme eksymästä estäis'.
Vaan janoomme eloa puhtauden
Niin lausuu merkkimme yhteinen!

Nyt kiitos kumppani viimeinen
Kera käymästä tietojen tietä!
Ne muistot ja maammekin yhteinen
Yhä yhteen liittävi mieltä! —
Ain yhteismerkkinä meiltä saa
Kaikk' elämän työmme Synnyinmaa!

Forsan Sanomista.

Tervehdys viimeiseltä johtajattarelta

Forssan yhteiskoulu on ollut minulle koko elämäni. Muistoni sieltä eivät läheskään kaikki ole ikäviä. Olin onnellinen, kun 15 v. sain asua koulun vierisessä talossa. Näin koulutalon, näin nuo tytöt ja pojat, jotka olivat meidän. Kun tuli uusi oppilas jostakin kaupungin koulusta, en pelännyt niin paljon hänen huonoa matematiikan taitoaan kuin sitä, että hän tuo mahdollisesti jotain vierasta kouluamme. Tietysti pelkoni useimmissa tapauksissa oli turhaa. Olimme kerran opintomatalla Turussa. Meidät kutsuttiin erään Turun koulun toverikunnan illanviettoon. Sieltä tultua meidän tytöt kertoivat vähän noloina kuulleen turkulaisten sanovan, että Forssan tytöt istuivat kädet ristissä. Niin, se oli siihen onnelliseen aikaan. Koulun juhlat, ainakin aikaisempina aikoina, olivat minulle mieluisia hetkiä. Ajattelin: kuinka onnellisia ovatkaan nuo nuoret, jotka saavat käydä koulua. Hauskaa oli nähdä monien entisten oppilaiden tulevan koulun juhliin. Tunsitte varmaan, että tämä koulu on meidän koulu. Kuulkaapa entiset oppilaani, jotka kenties sattumalta luette nämä rivit. Tiedän kyllä, ettei teillä ole mitään hauskoja muistoja minun työstäni Forssan yhteiskoulussa. Tämä johtuu osaksi siitä, että olen joutunut edustamaan tuota vihattua oppiainetta, osaksi minun kehnoudestani. Siksi en ollenkaan tullut ajatelleksikaan, että minulle edes tarjottaisiin tilaisuus jotain kirjoittaa. Aivan viime hetkessä päätin kuitenkin lähettää teille pienen tervehdyksen. Niin, kuulkaapa. Ette aavista, kuinka paljon olen surrut erehdyksiäni. Surrut sitä, etten ole ollut sellainen kuin olisi pitänyt olla ja olisin tahtonut olla. Ette aavista, kuinka paljon sittenkin pidin teistä. Luulinpa joskus saaneeni jotain myötätuntoa ja ymmärtämystä teidänkin puoleltanne. Hartain toivoni on ollut ja on edelleen, että Forssan koulun entiset oppilaat ovat rehellisiä ja velvollisuutensa täyttäviä isänmaan palvelijoita, joiden ei tarvitse koskaan katua elämäänsä. Silloin tämä koulu ei ole turhaan elänyt 50 v. Silloin Hämeen kansan uhraukset koulun hyväksi eivät ole olleet turhat. Koulun työ on kasvattanut kauniin sadon siunaukseksi kansallemme.

Anni Koponen.

Rehtorin muistelmia ja vaikutelmia

»Näyttää todellakin pitävän paikkansa sielutieteilijän väite, ettei mikään kokemus häviä tajunnastamme olemattomiin», toteaa koulussamme kymmenen vuotta rehtorina toiminut, nykyinen asessori J. E. Hyötyniemi kertoessaan muistelmistaan ja vaikutelmistaan rehtoriaikanaan. Hänen kynsänsä lähteneet rivit kuvaavat hyvin selvästi niitä vaikeuksia ja tunteita, joiden vallassa barrikaadin toisella puolella oleva opettajisto on joutunut ja joutuu toimimaan huolehtiessaan nuorison oppillisesta sivistämisestä. Ennen kaikkea ne antavat meille todisteen siitä, miten paljon uhrauksia ja pyyteetöntä vaivannäkkoa sisältyykään tuohon, suurelta osaltaan ulkomaailmalta näkymättömissä tahtuvaan kutsumuksen täyttämiseen.

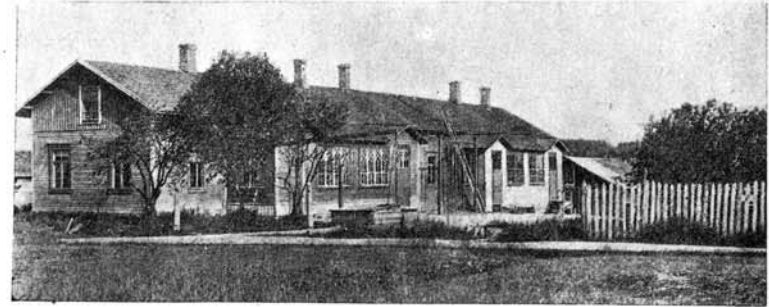
»On kulunut jo 29 vuotta siitä, kun saavuin Forssaan, Lounais-Hämeen aineellisen ja henkisen elämän keskukseen, jossa kokonaista kymmenen vuotta jouduin olemaan minulle rakkaaksi käyneen yhteiskoulun opettajana ja rehtorina. Kun nyt juhlatomikunnan puheenjohtajalta olen saanut ystävällisen kehoituksen kirjoittaa joitakin muistelmia ja vaikutelmia tältä ajalta, tahdon mielelläni noudattaa tätä toivomusta.

Pyrkiekseni sukeltautumaan Forssanaikani muistoihin nousee ensinnäkin näköpiiriini valoisa yleiskuva, joka ei ole milloinkaan voinut sieluni silmien edessä himmetä. Siinä tosin saattaa valojen ohella olla varjojakin, mutta voin vakuuttaa, että tuo aika on mieluisassa muistossani. Ja mitä enemmän yleiskuva katselen, sitä enemmän siihen liittyy yksityiskohtia, jopa pikkupiirteitä myöten. Näyttää todellakin pitävän paikkansa sielutieteilijän väite, ettei mikään kokemus häviä tajunnastamme olemattomiin. Niinpä siis «Ihr naht euch wieder schwankende Gestalten».

Muistan vielä hyvin sen syyskesän päivän, jolloin ensi kerran seisoin kaateerissa kunnianarvoisan opettajiston ja 250-päisen nuorisojoukon edessä toimittamassa lukuvuoden avausta. Itsevarmuus oli minusta kaukana. Mieleksäni liikkui ajatus, kykenisinkö nuorena, opettajauralla aivan vasta-alkajana täyttämään sen vaativan tehtävän, joka hoitoni oli uskottu. Varmaan tunsin silloin jotakin samanlaista pelonsekaista odotusta kuin ne pojat ja tytöt, jotka siinä edessäni ensi rivissä seisoivat ottaessaan ensimmäisiä askeleitaan opin ohdakkeisella tiellä.

Kuten jo edellä mainitsin, olivat kokemukseni vaikeassa, joskin samalla kiinnostavassa tehtävässäni varsin vähäiset. En halua ollenkaan salata, että pian jouduin sen kokemaan. Sain ensimmäisen syyslukukauden keskivaiheilla kouluhallitukselta tiukan kirjeen, jossa kyseltiin, missä viiptyvät koulun syystiedonannot; ne oli ensi tilassa asianmukaiselle lomakkeelle merkittyinä lähetettävä. Ryhdyin etsimään kaavakkeita voidakseni ne heti lähettää, mutta sellaisia ei löytynyt mistään, vaikka miten olisin hakenut. En voi ymmärtää, miten ne pahaksi onnekseni olivatkin koulun arkistosta juuri silloin kokonaan loppuneet. Johtajatarkaan, joka oli hiukan aikaisemmin tullut oppilaitoksen palvelukseen, ei ikäväkseen tiennyt mitään syystiedonannoista eikä niitä varten tarvittavista lomakkeista. Ne oli siis kiireimmän kaupalla tilattava, mutta niitä odotellessa meni jonkin verran aikaa. Näin olin heti joutunut pahasti kiinni kuin koulupoika laiminlyönnistään! Seurauksena oli, että jonkin ajan kuluttua saapui kouluun tarkastaja, kouluneuvos Sarva. Meistä opettajista tuntui, että hän salapoliisin taitavuudella ja tarkkuudella tutki oppilaitoksen tilaa. Hän ei kuunnellut vain opetusta, vaan tutki seikkaperäisesti oppilaiden pulpettien järjestyksen, heidän marssinsa luokkahuoneesta ja niihin takaisin. Närkästynein ilmein hän tarkasteli luokkahuoneiden rapistuneita seinä. Ja kauheata: pyyhkiessään opettajahuoneen korkean kirjahyllyn päällystää hän sai sieltä sormiinsa pölyä, jota voitonvarmana näytti opettajille. En ymmärrä, miten muuten niin tunnollinen vahtimestarimme olikin jättänyt pölynpyhkimisen tekemättä. Me opettajat ja erittäinkin johtajat olimme masentuneita, ehkä hieman katkeriakin. Ajattelimme: mitä tästä kaikesta lopulta tulee! Vielä jälkepäinkin on tarkastajan virkainto minusta tuntunut liialliselta ja vähemmän kohottavalta. Hänen pöytäkirjaan antamansa lausunto ei kuitenkaan ollut niin tylyn ankara kuin olimme odottaneet. Hän antoi koulun työstä ja opettajien opetustaidosta myös tunnustusta. Ehkä juuri nämä hänen havaintonsa vaikuttivat siihenkin, ettei pöytäkirjaan merkitty myöskään — pölyhiukkasten löytöä. Joka tapauksessa pidin seuraavina vuosina hyvää huolta siitä, että syystiedonannot tulivat mahdollisimman ajoissa lähetetyiksi. Ja luulen kyllä, että vahtimestarikin piti huolta pölyjen pyyhkimisestä.

Haitallisena tekijänä koulun toiminnalle ja elämälle oli siinä vallitseva tavaton tilanahtaus, kun sen 8-luokkaisena oppilaitoksena, jossa yhdellä luokalla sitäpaitsi oli rinnakkaisosasto, oli toimittava 5 luokkaa varten rakennetussa koulutalossa. Luokkahuoneita oli sijoitettava mm. yläeteiseen ja juhlasaliinkin. Uusien rinnakkaisosastojen perustaminen kävi sen vuoksi mahdottomaksi, joten kaikkia pääsyttökinnossa hyväksytyjä kouluunpyrkijöitä ei voitu ottaa vastaan. Lisärakennuksen aikaansaamisen esteenä oli varojen puute. Ryhdyin parhaani mukaan asiaa ajamaan. Käsitin, että mikäli hanketta ylipäänsä voidaan toteuttaa, on siinä turvaututtava, ainakin osaksi, kansan karttuisan käden apuun. Kesällä 1922 kenenkään siihen kehoittamatta, tein tämän vuoksi varojen keräysmatkoja Lounais-Hämeen eri pitäjiin. Kirjoitin etukäteen niille kyläkuntien luottamushenkilöille, joille vähää ennen oli lähetetty johtokunnan nimissä keräyslista ja keräystoimikunnan kiertokirje, että he tahtoisivat olla apunani, kun paikkakunnalle saavun. Sainkin sitten havaita heidän alttiin mieleensä sillä tavoin palvella koulun asiaa. Koska oli kesäaika, tavoitimme

Tölon talo, jonka suojissa koulu toimi vuosina 1900—1906, jolloin nykyinen koulutalo valmistui.

isännät yleensä pelloilta ja niityiltä työnsä äärestä. Poikkeuksetta halusivat kaikki, joiden puoleen käännyimme, oman osuutensa antaa. Keräyslistalle merkittiin sekä rahalahjoituksia että sitoumuksia saapua seuraavana talvena koululle järjestettäviin hirsitalokoiisiin.

Näillä matkoilla jouduin läheisesti tutustumaan Lounais-Hämeen kausaan, ja minulla on niiltä monta kaunista ja hyvää muistoa. Muistan mm. Someron Suutelan vanhan isännän harrastuksen ja auliuden. Hän tarjoutui parin päivän ajan kyyditsemään minua hevosellaan oman ja naapurikyliensä taloissa ja kartanoissa, kun pyörällä liikkuminen hänelle, vanhalle miehelle, ei käynyt laatuun. Liikkuminen hevosella oli tosin paljon hitaampaa kuin polkupyörällä, mutta joka tapauksessa on selvää, että keräystulos tämän seutukuntansa luotamusta nauttivan miehen seurassa oli erittäin arvokas. Hänen aulista apuaan ja suoranaista intoaan en ole voinut milloinkaan unohtaa. Kun Somerolla viivyin parisen viikkoa, järjestimme kirkkoherra Laaksin kanssa joissakin kylissä myös hartaushetkiä, ja niissäkin otettiin yhteiskoulun asia puheeksi — eikä suinkaan tuloksetta. Yksin ja asiamiesten apua hyväkseni käyttäen vaeltelin myös Humppilan ja Jokioisten kylissä ja taloissa. Moni kertomisen arvoinen yksityiskohta on jo mielestäni häipynyt, mutta yleisvaikutelmani on, että näissäkin pitäjissä sain havaita samanlaista myötätuntoa yhteiskoulun lisärakennusta kohtaan. Useat asiamiehet lupasivat sitä paitsi keräystä itseksensä omassa kylässään jatkaa. Tammelassa liikuin syyskesällä, lähdinpä toisinaan matkaan vielä lukukauden alkamisen jälkeenkin, kun päivän työ koulussa oli päättynyt. Erityisesti muistuu mieleeni eräs kotiinpaluuni isäntien parissa vietettyjen hetkien jälkeen. Ilta oli jo myöhäinen ja pimeä, satoi kuin saavista kaataen. Tie oli lokainen, niin että pyörällä liikkuminen oli ylen vaivalloista. Huomattuani takanani tulevan auton väistyin tien syrjään, jottei kura vallan pahasti roiskuisi vaatteilleni. Ihmeekseni ja ilokseni auto pysähtyi kohdalleni. Näin johtaja Sundbäckin ja hänen kanssamatkustajiensa tutut kasvot. Pimeästä huolimatta he olivat tunteneet minut, kun siinä tien ohessa seisoin. Heidän ensimmäinen leikillinen kysymyksensä oli, että mitenkäs se rehtori täällä Tammelan kuraisella tiellä vielä näin myöhään vaeltelee. Polkupyöräni nostettiin auton katolle ja mukavasti sain ajaa noin 15 km:n loppu-

matkan Forssaan kertoillen matkani tarkoituksista ja tuloksista. Sanomattakin on selvää, että olin tästä ystävällisyydestä kiitollinen. Vielä tämänkin jälkeen tein matkoja, joskin aivan lähikyliin. Mieleeni on jäänyt eräs syysilta Forssan lähikylän talossa. Takkavalkean ääressä isännän kanssa istuttaessa ja puheltaessa tuntui hänen kielimurteensa hyvin tutunomaiselta. Kysyin, mitenkä isäntä puhuu eteläpohjalaista murretta, vaikka olin ollut siinä luulossa, että hän kuuluu paikkakunnan kantaväestöön. Isäntä vastasi: »Enhän minä oikiasa- taansa alkuperäisen tammelalaan oookkaan, vaan vähäkyröläinen. Kuljin nuaruuteni aikoonä täällä asti pläkkiastiota myyren, tutustuun tämän taloon tyttärhen ja pääsin lopulta taloohin isännäksi». Minulta pääsi sama kotoinen murre valloilleen ja hupaisesti haastellen meiltä, naapurikuntain miehiltä, siinä iltä kului, niin etten tainnut ehtiä enää toisissa taloissa käydäkään. Eikä se liene ollut niin tarpeellistakaan sillä kertaa. En enää jaksu muistaa, antoiko isäntä rahalahjan vai lupasiko tuoda talvella hirsii järjestettäviiin talkoihin, mutta vaikutelmani on, että hänen antinsa lisärakennuksen hyväksi oli huomattava.

Olin silloin vielä nuori enkä vaivojani säästänyt, sillä haluni oli tehdä jotakin sen laitoksen hyväksi, jonka huolenpito oli haltuuni uskottu. Kesälomaani en uhrannut minkään tunnustuksen vuoksi, mutta mieleeni on jäänyt erään forssalaisen ystäväni sanat: »Kylläpä olet ollut viittelias». Myöskin johtokunta antoi minulle estelyistäni huolimatta vähäisen palkkion »polkupyörän kulumisesta», kuten puheenjohtaja leikillisesti mainitsi.

Kaikkein suuriarvoisinta mielestäni oli, että Lounais-Hämeen opinahjon tärkeä asia tuli henkilökohtaisen vaikutuksen välityksellä jälleen yleiseen tietoisuuteen. Iloni oli suuri, kun seuraavassa helmikuussa yhteiskoululle järjestettyihin hirsitelkoihin saapui hirsikuorma toisensa jälkeen Tammelasta, Somerolta ja Jokicisilta sekä myöhemmin lähetys Humppilasta. Hirsien lisäksi saimme myös lautatavaraa ja nauvoja. Yhteiskoulun juhlasalissa pidetystä talkoojuhlasta muodostui kaunis, unohtumaton tilaisuus, jossa koulun kiitollisuutta yritettiin parhaan mukaan puhein ja lauluin maakunnan väestölle tulkita. Paitsi jo mainituista pitäjistä saatiin keräyslistoilla huomattava määrä rahalahjoituksia myös Forssasta, Tl. Koskelta, ent. oppilailta, samoin Forssan ja Tammelan kunnilta sekä varsin huomattava summa Forssa Oy:ltä, kalevalajuhlalta jne., joten ei ollut enää epäilystäkään hankkeen toteutumismahdollisuuksista.

Syvä tyydytyksen tunne valtasi varmaan jokaisen koulun ystäväni mielen, kun lisärakennus syksyllä 1923 oli valmiina, niin että koululla oli olosuhteisiin katsoen melko tilava huoneisto, kun sen ensimmäinen neljännesvuosisatainen taival lähene loppuaan. Tietenkin olisi ollut hyvä, jos lisärakennuksesta olisi tullut nykyistä tilavampi, mutta silloisissa oloissa tällainenkin laajennus oli erittäin suuriarvoinen huutavan tilanahtauden poistamiseksi. Myöhempinä vuosina tehtiin huomattavia uudistuksia koko koulurakennuksen sisäosissa.

Lounais-Hämeen kansa, sen keskuudessa saamani kokemukset sekä alkuvuosinani että myöhemmin, sen uhraukset oppilaitoksen hyväksi, opettivat minua paljolta käsittämään, että koulun opettajineen pitäisi myös tehdä jotakin sen hyväksi, ei vain omalla sisäisellä työllään, vaan muullakin tavoin.

Kärsin aikoinaan paljon yhteiskoulun opettajistoon kohdistuneista moitteista, että se liian suuressa määrin eristäytyy paikkakunnan yhteisistä pyrinnoista. Täytynee kuitenkin sanoa, että koulun opetus- ja kasvatustyö jo sellaisenaan on mitä suuriarvoisinta kulttuurityötä, jonka vaikutukset ulottuvat sekä laajalle että syväälle. Sitä ei ehkä aina tarpeeksi ymmärretty. Opetustyö on sitä paitsi siksi rasittavaa, että siitä ei varsinkaan vanhemmalla iällä jää sanottavammin liikavoimia ylimääräiseen vapaaseen työhön koulun ulkopuolella. Mitä tulee omaan osuuteeni — miehuuden parhaassa työkuunnossa kun vielä olin — jouduin melkoisessa määrin osallistumaan paikkakunnan yhteisiin pyrintöihin. Tunsin siihen vetoa koulun tähden, mutta minulla oli siihen myös omaa henkilökohtaista viehtymystä. Täytyy sanoa, että Forssassa kulttuuriharrastukset 1920-luvulla elivät suurta ja voimakasta kautta. Minäkin tulini vedettyksi mukaan. Haluni alunperin oli käyttää »liikavoimaani» ennen kaikkea uskonnolliseen työhön, mutta silloisista olosuhteista johtui, että sittenkin jouduin ehkä paljon enemmän omistamaan aikaani kulttuuritoiminnan erilaisiin harrastuksiin. Kesälomillani uhrasin paljon voimiani Lounais-Hämettä koskevien historiallisten aiheiden tutkimiseen. Talvisaikana aherteluni eri tehtävien parissa kesti monesti yön hiljaisiin hetkiin asti. Nämä harrastukset eivät ole menneet kohdallani hukkaan. Vastaista toimintaani ajatellen olen niistä paljon oppinut. Siitä olen ollut kiitollinen.

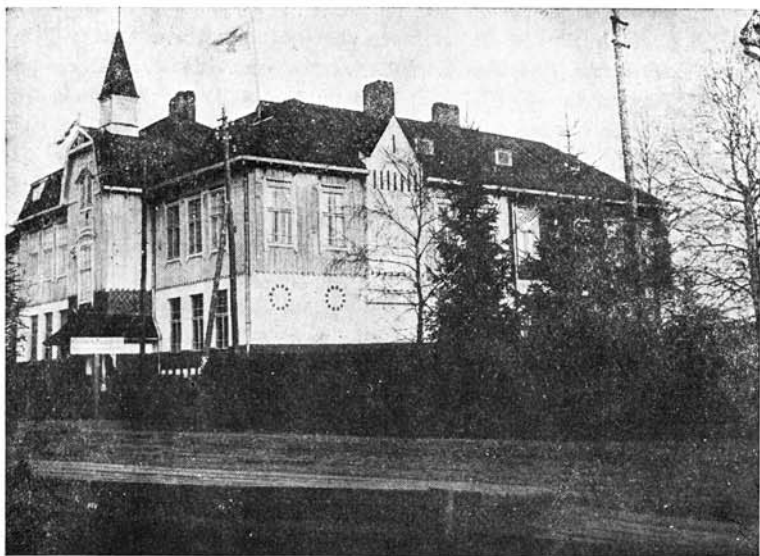
Forssan Yhteiskoulu oli ennen kaikkea se laitos, jonka arvoa tahdoin mainitullakin tavalla kohottaa suuren yleisön tietoisuudessa. En ole itse pätevä arvostelemaan, miten siinä olen onnistunut, mutta pyrkimystä minulta ei ainkaan puuttunut. Mitä enemmän vuosia kului, sitä mieluisampaa oli toimia sen nuoren joukon keskuudessa, jonka johto oli haltuuni annettu. Yleensä minulla on valoisa muisto ja käsitys koulun oppilaista ja heidän hyvistä harrastuksistaan. He olivat kuriin ja järjestykseen helposti ohjattavaa nuorisoa, kuten muistan kouluneuvos Fieandtin koululle tunnustusta antavassa lausunnossaan sanoneen. Koulun henki oli hyvä. Poismuuttoni jälkeen elin hyvin kauan Forssan koulun muistoissa, niin että yön unessakin toisinaan askartelin entisellä työsarallani. Muistan sen hyvän harrastuksen, joka koulutyön ohella ilmeni paljon työtä vaativiin vapaaehtoisiiinkin opintoihin, esim. raittiustutkintoihin, joita johdollani vuosittain järjestettiin. Niiden tuloksethan olivat aina erittäin hyvät, ja uskon, että niillä on ollut merkitystä oppilaitteni myöhemmässä elämässä.

Vuosien kuluessa opin syvästi kiintymään myöskin Lounais-Hämeen luontoon, jonka vaihtelevien maisemien piirissä kesäaikani vietin. Uudelle paikkakunnalle Forssasta muutettuani tunsin olevani kuin puu, jonka juuret on irroitettu maasta ja siirretty uuteen maaperään; se aluksi kituu ja kärsii. Kuitenkin olen siinä, kuten yleensäkin elämäni kulussa, nähnyt Jumalan armollista johdatusta kohti uusia päämääriä.

Moniin Forssan muistoihini liittyy kuin päätepisteenä se kaunis läksiäisjuhla, joka sattui 39:nneksi syntymäpäiväkseni. Saamani muistolahja, kultakello, jokapäiväinen seuralaiseni, on siitä lähtien mitannut aikaa jo 19 vuotta, ja oppilaiden antama hopeinen kukkamaljakko on vuosien varrella ollut minulle muistuttamassa ajoista, jotka minulle oli suotu viettää elämäni par-

haina vuosina Lounais-Hämeen nuorisoin keskuudessa koulun opettajana ja johtajana. Forssasta lähtiessäni tunsin olevani käännekohtassa. Siitä varmaan johtuu, että en ole voinut unohtaa sitä hetkeä, jolloin perheväkeni kanssa olin astumassa Matkun asemalle vievään autoon jättääkseni 10-vuotisen, minuun syviä vaikutuksia jättäneen toimipaikkani. Mauno Lind, tuo perin itsenäinen ja hurskas mies, oli saapunut saattajaksemme. Kauan soivat mielessäni ja sydämässäni hänen jäähyväislaulunsa sanat: »Eipä koskaan Herran kansa ainiaaksi erkane».

Kun Forssan Yhteiskoulu nyt viettää olemassaolonsa 50-vuotismuistoa, pyydän kunnioittavasti tervehtiä kaikkia niitä, jotka tavalla tai toisella olivat sen toimintaa 1920-luvulla tukemassa ja sen varsinaisessa opetus- ja kasvatustyössä mukana. Muistelen erityisellä rakkaudella entisiä oppilaitani, joiden nimet kuultuani tai nähtyäni yhä vielä hyvin muistan heidän senaikaiset kasvojenpiirteensä. Monet heistä ovat jo keski-ikäisiä ihmisiä ja yhteiskunnan heille mitä erilaisimmilla aloilla antamissa tehtävissä, joihin koulu antoi alkuperustan. Meillä, vanhentuvilla opettajillanne, elämä alkaa jo olla takanapäin, elämme muistoissa. Teillä se on vielä edessään, elätte tulevaisuuden toiveissa. Saatamme yhdessä apostolin kanssa sanoa: »Kuolema tekee työtään meissä, mutta elämä teissä» (2 Kor. 4: 12). Alkäämme unohtako, että elämäkoulun suuressa loppututkimuksessa meiltä itse kultakin kerran kysytään, miten olemme leiviskämme käyttäneet. Tutkintovaatimukset tuossa lopullisessa kypsyyskokeessa ovat jokaiselle annetun leiviskän mukaiset. Suokoon armollinen ja laupias Jumala, että viimeinen päästötodistuksemme olisi Hänen edessään kelvollinen.

Forssan yhteiskoulun-yhteislyseon koulurakennus, johon lisärakennus valmistui v. 1923 syksyllä.

Jenny Lyytiötä tapaamassa

Tammelan kirkonkylän liepeillä, Pyhäjärven aaltojen liplattelun ulottuvilla, omenapuiden ja marjapensaiden ympäröimänä sijaitsee vaaleaksi maalattu huvila, jonka asukki, koulumme entinen johtajatar Jenny Lyytiö eräänä sunnuntaiaamuna on paraillaan selailemassa, ties kuinka monennen kerran, koulumme ensimmäisten oppilaiden v. 1899 ojentamaa valokuva-albumia, kun koulupojan kainoudella koputan ovelle ja irroitin hänet muistoistaan, joita nämä kuvat ja monet muut rakkaiksi käyneet esineet ovat hänessä tälläkin kerralla herättäneet.

Vuodesta 1939 lähtien hän on täällä asustanut ja puutarhaansa hoidellut, sillä luonteelleen uskollisena Jenny Lyytiö, korkeasta iästään huolimatta, edelleenkin jaksaa ja tahtoo tehdä työtä, sillä vain siten on mahdollista säilyttää ruumiin ja hengen voimat elämään takertuneina. Eläkkeelle v. 1936 siirtyminen ei ole hänelle merkinnyt lepoon antautumista muutenkaan, sillä elävällä innolla hän on edelleenkin mukana mm. Tammelan Marttojen ompeluseuroissa ja monissa muissa harrastuksissa.

Kuitenkin sen käsityksen mukaan, minkä allekirjoittanut on Jenny Lyytiöstä muodostanut, hänen elämänsä tämänhetkinen sisältö hyvinkin laajasti perustuu muistoihin, joiden parissa vietetyt hetket ikäänkuin kannustavat jatkuvaan luomistyöhön. Sen kohteina eivät tosin enää ole ihmisolennot, vaan kukat, jotka hänelle kaikki ovat yhtä rakkaita ja niiden rinnalla muut kasvit, mutta se työ kuitenkin tavallaan on rinnastettavissa hänen varsinaiseen elämäntyöhönsä. Sillä niinkuin hän nyt kylvää kasvin siemeniä ja seuraa niiden kehittymistä hedelmiksi, samoin hän myös on aikoinaan istuttanut tiedon siemeniä ihmistaimien aivosoluihin ja vuosien, niin vuosikymmenien, varrella suurella lämmöllä ja innostuksella seurannut jokaisen oppilaan kehittymistä »hedelmäksi».

Tänä sunnuntaiaamunakin siirtyy keskustelu nopeasti niiden oppilaspolvien keskuuteen, jotka hänen vaikutusaikanaan ovat Forssan yhteiskoulua käyneet. Siinä kahvia juodessani ja Jenny Lyytiötä tarkastellessani, hänen keskitettyä ja ytimekästä sanontaansa kuunnellessani syntyi minulle lopulta kuva ihmiselämästä, jonka ainoana pyrkimyksenä on ollut ja on valon ja tiedon luominen ihmisten keskuuteen.

Jenny Lyytiö 60-vuotispäivänään kukkassadon ja lahjojen ympäröimänä.

Sieltä seestyy eteen muistojen ja työn maailma, jonka sisäinen kirkkaus ja särötön luonne saavat vieraan kunnioituksesta mykistymään. Siinä ja sen ilmaisuissa ei ole pienimmänkään katkeruuden hivettä, ei moitetta eikä syytöstä, vaan syvää kiitosta Jumalaa kohtaan, jonka johdatusta kaikki on Jenny Lyytiön elämässä ollut.

Tämä sama, syvän uskonnollisuuden valoistama elämänkatsomus kuvastuu myöskin niiden muistojen luonteessa, joita hän hartaana ja elettyyn aikaan syventyneenä vieraalleen mielellään kertoo. Niissä kuvastuu senaikainen opettajisto parastaan yrittäneenä ja kutsumuksessaan työhönsä innostuneena henkilögalleriana, joka ei ammattipätevyydeltään ehkä aina ollut vaatimusten tasolla, mutta joka kuitenkin oli täysin tietoinen tehtävästään ja vastuustaan maaseudun lasten kasvattajana ja sinne perustetun koulun eteenpäin viemisessä.

Mitään valotonta ei sisälly myöskään niihin muistioihin, joita entisellä johtajattarella on oppilaistaan lukematon määrä. Päinvastoin suurella ja äidinhellällä rakkaudella hän muistelee kaikkia yhteisesti ja jokaista erikseen. Suuren ihmisen vaatimattomuudella hän kertoilee, miten rinta kohoili silloin, kun yläluokille muista kouluista tuli oppilaita ylioppilaaksi tullakseen. Tai

Siinä mielessä ennen kaikkea Jenny Lyytiön henkilöahmo piirtyy selvänä ja yhtenä keskeisimmistä koulumme puolivuosisatais-historiaan. Hänen panoksensa tämän oppilaitoksen kehityksessä on ollut uranuurtajan ja pellonraivaajan työtä, jonka merkitys, niin laatusa kuin laajuutensakin puolesta oivalletaan vasta sitten, kun sato on kypsynyt.

Tämä oivallus on sen polven oppilaissa syventynyt kunnioituksen, kiitoksen ja kiintymyksen tunteeksi, jonka ilmauksena ovat ne lukuisat vierailut entisen johtajattaren luokse, joita he ovat tehneet ja tekevät.

Niiden aikana he eivät ole nauttineet vain johtajattarensa vieraanvaraisuudesta, vaan, ja ennen muuta, siitä henkisestä rikkaudesta, joka edelleenkin elävöittää yhdessäolon hetkien sisältöä Jenny Lyytiön, pirteäleisen vanhuksen, seurassa, jonka silmät kirkkaina ja kutsuvina houkuttelevat mukaansa menneisyyden verhon taakse.

kun näki, varsinkin maanviljelijäin, käsityöläisten ja tehtaantömiesten lasten runsaslukuisana joukkona astuvan opin tielle.

Eikä vain opettajat ja oppilaat astu kuluneiden aikojen yli etemme, vaan koko Lounais-Hämeen kansa, sillä näyttää niin olleen, että Jenny Lyytiön sydämessä oli vankka sija myöskin oppilaiden vanhemmille; oikeammin sanoen koko maakunnan väestö oli hänen sivistyspyrkimyksensä kohde.

Tämän hämäläisjäräpäisen asujamiston hän maalaa mieleemme kiitollisuutta ja tunnustusta ilmaisten, jolloin hän erikoisesti korostaa sen syvästi uskonnollista perusluonnetta, mikä ei tosin ilmene niin selvästi ulkopuolisten merkkien ja pyrkimysten valossa, kuin siellä, missä herännäisyysliike on saanut jalansijaa, mutta on kuitenkin niiden havaittavissa, jotka sen tuntevat.

Näin kuluu vieraan aika muistelma toiseen, vuodesta vuoteen, henkilöistä toiseen ja kaiken kerrotun takaa nousevat ikään kuin kohokohtina muistojen huipulle oman koulurakennuksen syntyhistoria ja koulun ensimmäiset ylioppilaat. Mutta niiden rinnalle kohoavat jatkossa myöskin omalla koululla rehtori Laineen aikana toimeenpannut yliopistolliset lomakurssit sekä koulun keskuudessa toiminut raamatun lukupiiri.

Nämä ovat kuitenkin vain ulkopuolisen elämän eräitä tapahtumia, sillä loppujen lopuksi Jenny Lyytiön elämän sisältö ja kohokohta on ollut ja on Jumala itse. Jumalan johto ja armo on häntä kuljettanut, niinkuin hän itse sanoo, elämän kaikissa vaiheissa.

Se on antanut hänelle tukea ja ohjaavan kätensä mm. silloin, kun hän eläkköelle siirryttyään, niin fyysillisesti kuin henkisestikin lamaantuneena, joutui harkitsemaan ja järjestämään elämänsä ehtoopäivän viettoa. Epäröinnin hetkinä avautui raamatusta Jenny Lyytiön silmien eteen tunnuslause: »Älä pelkää, minä autan sinua», ja tuon Jumalan sanan ilmestymisen seurauksena oli siirtyminen 10 vuotta sitten tähän vanhuuden kotiin, jonka seinien sisällä rauha ja tyyneys asustavat.

Siellä elää Lounais-Hämeen kansan hyväksi antoisan ja epäitsekkään päivätyönsä tehnyt vanhus, jonka harmaat suortuvat kertovat kutsumuksen hartaasta ja antaumuksellisesta täyttämisestä. (Ahti V.)

Puutarhatyö on ent. johtajattarellemme nykyään kaikki kaikessa. Aherrus pitää mielen virkeänä ja ruumiin elinvoiman tallella.

Tervehdys entisille oppilailleni

Tänä muistojen päivänä palaavat ajatukseni niihin moniin vuosiin, joiden kuluessa minulla on ollut onni toimia Forssan koulun rehtorina ja opettajana. Monet vaihtelevat muistot kohoavat tällöin mieleen sekä viime vuosikymmenen rauhallisilta vuosilta että niitä seuranneen sota-ajan ja sen jälkeisten vuosien kunnian, koettelemusten ja pettymysten päiviltä. Kansamme kohtalot ovat omalla tavallaan kuvastelleet myös kouluyhteisömme elämässä.

Persoonallisimmat, läheisimmät muistoni liittyvät luonnollisesti teihin. Koulu on elämänahjoista liikkuvampi ja vaihtelevampi kuin mikään toinen. Siinä nuori elämä pursuaa yhä vaihtuvissa muodoissa. Toiset tulevat ja toiset menevät. Tekin olette kerran pikku tyttöinä ja poikina istuneet lukuvuoden avajaistilaisuudessa koulumme juhlasalin etupenkeillä hiukan arkoina ja hyvin paljon uteliaina ja odottavina. Ja jo eräiden vuosien kuluttua olette olleet lukuvuoden päättäjätilaisuudessa vastaanottamassa päästötodistustanne, mutta nyt jo melkein täyteen mittaan kasvaneina neitosina ja nuorukaisina. Tätä muutamien vuosien kuluessa tapahtuvaa fyysillistä kehitystä on ollut koulussa ilo seurata. Mutta vielä kiintoisampaa, suorastaan sykähdyttävää on mielestäni aina ollut nuoren koululaisen sisäisen kasvamisen ihme. Sen havaitseminen on opettajalle ja kasvattajalle kannustava voima, rohkaiseva ja uskoa antava. Lienee yleinen se käsitys, että opettajan ja oppilaan yhteistyössä edellinen on antavana ja jälkimmäinen vain vastaanottavana puolena. Kokemukseni on, että tämä käsitys on yksipuolinen. Opettaja voi saada oppilaaltaan paljon. Oppilas voi opettaa opettajaansa. Tämän te olette minulle osoittaneet, ja siitä olen teille syvästi kiitollinen.

Käydessänne koulua tunsin yhä uudistuvaa mielihyvää merkitykseni vuositain saavutuksianne koulun nimikirjaan. Mahdollisuuksien mukaan olen seurannut myös myöhempiä vaiheitanne ja iloinnut vilpittömästi menestyksessänne. Ja paljon ilonaihetta on ollutkin. Kohtalo oli kuitenkin varannut monille teistä jotakin sellaista, jonka vuoksi oman menestymisen ajatteluun sai siirtyä tuonnemmaksi. Isänmaan nimessä se asetti teidän kannettavaksenne kuorman, niin raskaan, että sen kantaminen tuntui melkein ylivoimaiselta. Suuri osa teistä kuului nimittäin siihen ikäluokkaan, joka joutui kokemaan viime sotiemme suurimmat vaarat ja vaivat. Neljäkymmenen kolmen osana oli tällä uhrin tiellä antaa nuori elämänsä isänmaan vapauden puolesta. Heitä tämä sanallinen tervehdykseni ei tavoita. Mutta samoin kuin kaatuneet toverinne, niin myös kaikki te eloon jääneet täytitte velvollisuutenne taistelukentillä ja kotirintaman tehtävissä. Ja vaikka sota katkaisikin nuoruutenne parhaimman kehityskauden, olette jo ehtineet sijoittua kukin omalle tärkeälle paikallenne elämässä. Sotavuodet olivat raskaat myös teille nuoremmille, jotka silloin vielä kävitte koulua. Erittäin vaikeat ulkonaiset olosuhteet rasittivat. Sodan luomassa huolten ja kaipauksen kyllästävässä ilmapajirissä henkinen keskittyminen kysyi voimia. Karu aika kasvatti kuitenkin teidätkin kestäämään ihmeteltävän hyvin kaiken tuon. Tekin tunsitte vastuunne ja täytitte velvollisuutenne.

Olen ylpeä siitä, että olen saanut olla kaikkien teidän opettajananne, ja kiitollinen siitä, että te puolestanne olette opettaneet minua ymmärtämään opettajakatsumuksen suuruuden ja antaneet minulle varman uskon kansamme nuorison kuntoon ja sen tulevaisuuteen.

Teillä on nyt oma elämäntehtävänne, omat huolenne ja murheenne. Uskon kuitenkin, että te siitä huolimatta tunnette elävästi edelleen kuuluvanne kouluyhteisöömme, ja että kerran kouluvuosina iloisen toverielämän touhuissa ja nuoruusiän herkkinä hetkinä solmitut siteet eivät katkea. Niiden muistojen joukossa, jotka ihmismieli vuosien varrella varastoi, ovat koulumuistot läheisiä ja rakkaimpia. Niillä on onneksi vielä se ominaisuus, että ne ajan kuluessa yhä vain kaunistuvat. Se mikä on ollut pientä ja satunnaisesti häiritsevää, häipyä vähitellen näköpiiristä, kun taas miellyttävät muistot elävät ajan kultaamina ja kaunistamina. Kohottavien muistojen merkitys on suuri. On sen vuoksi syytä vaalia myös koulumuistojen aarteista. Niiden pariin voi palata, milloin elämä on karua ja kylmää, sillä niillä on ihmeellinen kyky lohduttaa ja lämmittää. Vielä vanhuksenakin on mieluista käyskennellä nuoruusajan koulumuistojen kauniissa kartanoissa.

Tervehdin sydämellisesti teitä kaikkia ja toivotan jatkuvaa onnea ja menestystä työllenne ja siunausta elämällemme.

M. Sipponen.

OPPILASMATRIKKELIN TOIMITUSTYÖSTÄ

Vielä alkukesällä oli tarkoituksena saada matrikkeli ladotuksi juhlapäiviin mennessä, jolloin entisillä oppilailla olisi ollut tilaisuus tarkistaa vedokset sekä tehdä korjauksia ja lisäyksiä. Kun kuitenkin valokuvien julkaisemisesta haluttiin saada jokaisen omakohtainen ratkaisu ja sitä varten lähetettiin kiertokysely, jossa samalla pyydettiin täydentäviä henkilötietoja matrikkeliin, oli odotettavissa — kahden vuoden keräysajasta johtuen — näitä tietoja kertyvän siinä määrin, että ennen sitä suoritettu latomistyö olisi mennyt hukkaan.

Vain koulumme ensimmäisestä luokasta on esittelyt ladottu siinä tarkoituksessa, että nyt koolla olevilla oppilailla olisi tilaisuus nähdä se suunta, jonka mukaan matrikkeli toimitetaan ja tehdä samalla huomautuksiaan sen suhteeseen sekä esittää toivomuksiaan kielenkäytöstä, asiajärjestyksestä ym. seikoista.

Kun pyrkimyksenä on saada matrikkeliin tiedot koulun entisistä oppilaista mahdollisimman laajapohjaisesti, olisi toivottavaa, että nyt koolla olevat oppilaat vaivautuisivat tarkistamaan esillä olevat luettelot niistä oppilaista, joista ei vielä ole osoitetta tai elämäkertatietoja käytettävissä. Merkinnyt näistä pyydetään tekemään asianomaisen nimelle kirjoitettuun kaavakkeeseen. Tässä yhteydessä mainittakoon, että tähän mennessä on kyselykaavakkeen palauttanut yli 70 % kouluumme käyneistä oppilaista, minkä lisäksi noin 15 %:sta on osoitetiedot, mutta asianomaiset eivät ainakaan tähän mennessä ole palauttaneet kyselykaavaketta.

Mitä tulee henkilökuvien julkaisemiseen, niin toimituskunnalla ei ollut muuta mahdollisuutta, kuin tiedustella jokaiselta erikseen, haluavatko he kuvansa julkaistavaksi eri korvausta vastaan. Tähän mennessä tulneiden suostumusten perusteella on oletettavissa, että kuvia tulee julkaistavaksi noin sadasta oppilaasta. Olisi toivottavaa, että määrä vielä lisääntyisi ja että ainakin vainajista voitaisiin kuvat julkaista.

Ahti Valpasvuo.

Juhlaruno

Forssan Yhteiskoulun 50-vuotisjuhlaan

Kirj. fil. maisteri Aarne A. Astala.

I

NUORUUDEN YLISTYS

Sa kai, sävel! Laulu lennä, kiiri
ylitse maan, päin ennä ilmain pieltä!
Kauneimpain muistoin karkeloiva piiri
huminoin helisevin saapuu unhon tieltä.
Sielussa mikä kerran nuoruutt' eli,
taas herää riemuineen ja kaihoinsa.
Tään juhlasaaton maineeks soita tulopeli,
viritä riemuvirsi kerran uudellensa.

On kaunis kesäamun koi ja rusko
ja kirkas välke salorimmen lähteen,
mut kauniimpi on nuoren haave, usko,
kirkkaampi luottavainen katse johtotähteen.
Mit' ihannetta ajoimmekaan takaa,
niin oli rientomme kuin peuran kiito,
sydäntä kahtahalle emme voineet jakaa,
vain korkeuksiin aina tähtäs aatteen liito.

Ei aina ilmi tuoda tainnut kieli,
ei sana saavuttanut sielun kuvaa,
kun unet ihanimmat koki mieli
koskettain jumaluutta havahtuvaa;
mut tuolta hersyi elon mahla, mesi,
se hengen rikkaus, mi rinnan täytti
ja riemun rastahana sydämeemme pesi
ja olemisen auvon, helmet, aarteet näytti.

Oi aika aavistuksen, odotuksen,
kun sydän joustaa, muovautuu kuin vaha,
kun kynnyksellä salaisuuden uksen
on suurta arvoitusta hyvä, paha,
kun vielä uskallamme täysin elää,
ja olla itseämme otsin kirkkain.
Sun ylistyksesi muistolaulu helää
jäähyväissanat kaihonkyllähiset virkkain.

II

LAPSUUDEN KUNNAILTA

Kas, kunnailta näille me leikkineet
sadat kerrat lienemme varmaan,
sadat kerrat uineet ja soudelleet
sinivesillä seutumme armaan.
Sadat kerrat tanteret tömisseet
ovat tahdista toveriretken,
sadat kerrat kuullehet kumpareet
sävelvirtoja vapaahetken.

Nää hongikot meille on humisseet
oman mieleemme unelmain aiheet,
ja täällä me olemme kuvailleet
runonäyiksi heimomme vaiheet.
Ovat haudoista nousseet ne sankarit työn,
ase joiden on raivannut salon
ja saattanut keskeltä korprien yön
nämä pirttimme piirihin valon.

Nämä äyräsvainiot huokuneet
ovat taruja taipaleen tiukan,
miten heimon uskon on koetelleet
ajat vainon ja kannikan niukan,
miten pettua höystäneet kyynelveet
ovat piilopirteissä rämeen,
miten auralle soturit sortuneet
ovat liepeillä Lounais-Hämeen.

Nämä koskien kurimot kohisseet
ovat runoa rattaan ja raudan,
miten ihmistarmolle auenneet
ovat aarteet aarnihaudan,
miten metallit maan ovat nöyrtyneet
asekaluiksi takojan tarmoin,
miten työmiesten selät jo köyrtyneet
ovat nousseet taas ryhdein varmoin.

On ilmoilta näiltä myös kaikuillut
syvä kirkonkellojen ääni,
miten muinoin on kirjalle oppinut
tämä jäykänjyheä lääni,
patikoinut teinejä Turkua päin
ja matkannut ulkomaille,
sanat syvimmät tutkinut tietäjän
ja nöyrytynyt elämän laille.

Ja kunnailta näiltä me nähnehet
opinahjomme omankin oomme
sydämeemme syttyvän säkenet
ja tarttuvan kohtaloomme;
me nähneet oomme sen johtavan
luo ihmistietojen lähteen
ja viittoivan sillan hohtavan
tosivalkeuden syntymätähteen.

III

JUMALAN PUISTOSSA

Himmene heläjävä kieli
Puistossa Jumalan,
hiljene, hiljene mieli
kummulla vainajan.

Kaatunut taistojen teille,
sortunut seppelepäin
kaipauksen jättäen meille
saatto on edeltäjän.

Yhden on vaolta pellon,
yhden on kirjaltaan
kumahdus vaskisen kellon
kutsunut multahan maan.

Yhden on paisteesta päivän,
onnesta nuoruuden,
yhden on keskeltä häivän
sumuisten surujen,

yhden on etsinyt hiljan
lähdestä elämään,
toisen jo vierestä viljan
valmihin tähkäpäin.

Ajallaan kutsuva sana
saapuuhan kullekin,
yhtään ei unohda Mana
maast' on ken alkuisin.

Sankarit taistojen teille
sortuvat seppelepäin.
Ikuinen kunnia heille
muistossa ystävään!

IV

ELÄMÄN TAIVAL

Kaunis on ihmisen elämä
keväässä nuoruuden
mielessä ainainen ikävä
ylväiden voittojen,
sykkeessä sydämen tarmo,
toivo ja uskallus.
Suuri on kohtalon armo
nuoruuden innostus!

Uljas on ihmisen elämä
suvessa miehuuden
voimissa punnerrus väkevä
luomisen tekojen,
tahdossa tottumus vaivaan,
mielessä kypsyyys.
Suuri on lahjana taivaan
miehuuden väkevyys!

Viisas on ihmisen elämä
syksyssä vanhuuden
sielussa kosketus kipeä
unien turhien,
huulilla graalin juoma:
pyyteetön tietämys.
Kaunis on elämän suoma
vanhuuden seesteys!

On kohtalomme korkein
kai iki taival vain,
ja jono loppumaton
on meidän vaeltajain;
se laakson pohjaa tarpoo
ja näkee vuorten unta.
Tiet' arvailee ja arpoo
iäti ihmiskunta.

Mut tiemme vierä täysi
on kukkaa kirjavaa;
siit' ympäröivä auder
huumaavan tuoksun saa.
Lie vaeltajain jata
vain huumehoureen houkko:
ain ajaa unelmata
uutt' uneksijain joukko.

Te Deum kaikuu tieltä
ja Gaudeamus soi.
Oi tätä lapsen mieltä,
jok' uneen luottaa voi
ja jolle tiedon tähde,
ja ripe riittää vähin!
Lie viattomuus lähde
elämän onnen lähin.

Käy polvi polven perään
maan poveen jata tää.
Ain päässä päivän erään
tien varteen joku jää;
hymyssä huulten usko
on portin avautuneen.

Nuoruus

Kirj. fil. maist. J. G. Vuoriniemi

Omistettu Forssan yhteiskoulun erään 8. luokan oppilaille.
Säveltänyt Hj. Backman, mutta sävellys sittemmin kadonnut.

Motto: Keskeen jylhän loubikon,
viereen suuren kalmiston
tarulinna tehty on.

Kauneimman illan rusko
luo hohteen viime uneen.
Kuin taivaan kirjovemmel
on kaari elämän,
kuin luomis usvavihman
ja valon väkevän.
Mut onko himmentyvä
se sinen syvyyksihin,
lapsuuden hartaus syvä
ja unet viitto mihin?

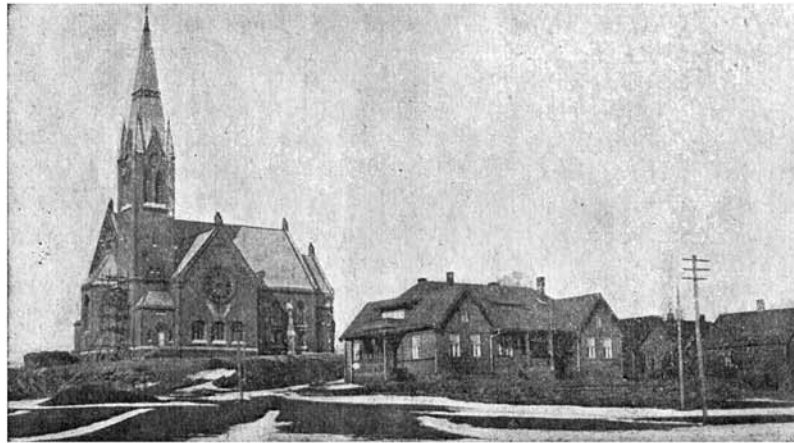
Vai hukkuenko haipuu
tää kaari merehen
ja tyhjiin raukee kaipuu,
kun hyy käy verehen?
Tien taivalletuks sai ken,
häll' onko autuus ylin,
vai unohdusko kaiken
on syvyys viime sylin?

* * *

Rüstäydy, sielu, jo mietteiden haikeudesta,
kohota siipesi taas elon toivioletkeen!
Toiminnan viehätys viriää vaikeudesta;
elämän innoitus sisältyy olevaan hetkeen.

Arpasi vielä on rakentaa alhossa aineen
luomusta hengen, kunnes se pilvihin pirtyy
hahmona pylväikön, templinä ihmisen maineen.
Työ ja sen saavutus polvelta polvelle siirtyy.

Päivinäns kanna siis kortesi aikojen keeroon,
työhösi omista henkesi hehku ja palo!
Tulveat ajat kun käyvät temppelin tekoon,
olkoon sun päiväisi maine, sun muistosi jalo!

Forssan kirkko ja pappila.

Tän tarun vanhan kuulin
ma lasna äidiltäin.
Ja näin ma silloin luulin:
ma riennän linnaan päin,

ma hyppään satulahan
ja kiidän maailmaan
jo louhikäärmeen pahan
ma pirstaleiksi saan,

ja yli vallihaudan
niin totta tieni vie,
kuin väliin neljän laudan
saa muuten käydä tie.

Mutt' nuoruuteni päivät,
on ammoin takanain
ja saamattapa jäivät
ne voitot, joita hain.

Jo painaa kivi jalkaa
jo ruoste säilää syö,
jo hämärtyä alkaa
ja taitaa tulla yö.

Mutt' konsana ei hukkaan
oo päivä paistanut,
se keväimeni kukkaan
on terän aukaussut.

Nää: oonhan ollut nuori
ja kaunis uskossain
ett' halkee vaikka vuori,
kun viistä miekallain,

ett' jos on oikein mieli,
niin haudat aukeaa
ja taivaan kannen pieli
saa maahan ruskahata.

Oi nuoruus, nuoruus, laina
sä olet taivahan!
Sun hulluutesi aina
takaisin halajan.

Tie jos ei linnaan vieny,
niin veipä linnaan päin.
Kuin kaukana se lie nyt,
sen tornit kerran näin.

Nuori komppanianpäällikkö

Kunnioitamme Taimi Lahden sankariveljensä muistoksi kirjoittaman
runon säkeiden välityksellä Forssan yhteiskoulun sankarivainajien muistoa.

Hän vuotta kahtakymmentään
niin kantoi malliin miehevään,
kun sotaan lähtö tuli.
Näin toverinsa kertovat,
ja silmät sodan verhomat
taas hettehiksi suli:

Hän oli nuorin kaikista,
vaan joukkueensa johtaja.
Kun tummeni se ilta
ja saatiin käsky: Yksi mies
nyt matkaan, vaikka hiden lies
ois yllä, poikki silta!

Hän lähti itse. Meille vaan
näin virkkoi viime sanoinaan:
Sais olla valkee puku.
Niin korsun oven sulki hän
ja katos nieluun pimeän.
Ei ykskään meistä nuku.

Hän olis voinut käskeä,
nyt se tai se saa lähteä,
vaan ei, hän itse lähti.
Hän oli aina sellainen,
ei vetoa kaulustähtehen.
Se oli kirkas tähti.

Ja siltä tieltä koskaan ei
hän palannut, se surmaan vei
ja päätti kauniin luvun.
Me emme tiedä, kenen hän
niin meistä säästi elämän
— ja sai sen valkean puvun.

Jumalanpalveluksemme virret

196.

1. Tänne, Jeesus, tulimme Pyhää sanaa
kuullaksemme. Ole itse kanssamme, Sa-
nas siunaa sieluillemme. Maasta irroita
sä mielet. Kiitokseesi käännä kielet.

2. Soaistu on järkemme, Synnin sumu
sielun peittää. Siis, oi Jeesus, valaise,
Auta Hengelläsi meitä. Uudeks luo sä
sydämemme, Että sanaas tottelemme.

3. Jeesus, valo maailman, Sydämiimme
aina loista. Kirkas kuva Jumalan, Sie-
lun pimeys sä poista. Anna meille uusi
mieli, Uudet korvat, uusi kieli.

629.

Me kiitämme sinua,
Me sinua rukoilemme,
Me ylistämme ja kunnioitamme sinua.
Me sinua kiitämme sinun suuren kun-
nias tähden.
Oi Herra Jumala,

Taivaallinen Kuningas,
Isä, kaikkivaltias Jumala!
Oi Herra, kaikkein Korkeimman ainoa
Poika, Jeesus Kristus!
Oi Herra Jumala, Jumalan Karitsa,
Isän Poika,
Joka pois otat maailman synnit,
Armahda meitä!
Sinä yksin olet pyhä,
Sinä yksin olet Herra,
Sinä yksin olet korkein,
Jeesus Kristus,
Pyhän Hengen kanssa
Isän Jumalan kunniaassa.
Amen.

340.

1. Nyt silmäni mä nostan Taas ylös
mäkihin, Saan avun armaan sieltä Ja
valon kaunihiin. Hän on mun apunani,
Ken maan ja taivaan loi, Hän kuulee
huutoani Ja auttaa kyllä voi.

2. Hän valpas on, ei salli Horjahtaa
jalkani, Ei nuku hän, vaan valvoo Ja
pysyy luonani, Armossaan suojelepi Ja
tukee kättäni, Öin, päivin varjelepi Ja
siunaa työtäni.

3. Hän pahat multa poistaa Ja sielun
pelastaa, Suo mulle armon loistaa, Vai-
voissa virvoittaa. Hän kätkee käymiseni,
Mua tarttuu kätehen. Hän ohjaa aske-
leni, Kun turvaan hänehen.

387.

1. Oi hyvä Jumala, Sä lähde siunauk-
sen, Sä holhoot heikkoa Ja kuulet ru-
kouksen. Suo usko oikea Ja sydän puh-
das luo Ja synnin polkuja Mun aina
välttää suo.

2. Suo, että uskossa Mä työni toimit-
taisin, Eläisin sinussa Ja siunaukses sai-
sin. Suo uskollisesti Mun kaikki suorit-
taa, Niin että nimesi Kiitoksen siitä saa.

3. Suo, etten horjuisi Mä koskaan to-
tuudesta, Ja että kieleni Estäisin tur-
huudesta. Hallitse minua, Ett' oikein pu-
huisin, Kun tulee puhua, Sen taiten te-
kisin.

424.

4. Kiitos nyt Herran! Hän siunaten töi-
tämme johtaa. Antaen armonsa auringon
päällemme hohtaa. Muistakaa vaan Nyt
hänen rakkauttaan Meitäkin, lapsiaan,
kohtaan.

5. Kiitos nyt Herran, kun nimeensä
luottaa me saamme, Eläissä, kuollessa
turvata Vapahtajaamme! Jeesus hän on,
Hänelle kaikukohon Kiitos ja kunnia!
Amen.

301.

1. Kirkasta, oi Kristus, meille Ristin-
uhri Golgatan, Josta meille langenneille
Loistaa sydän Jumalan. Uskon silmä
kiinnitä Aina kohti ristiä.

2. Synkeys nyt hajoaapi, Yöstä päivä
valkenee. Kun näin Jeesus voiton saapi,
Taivas meille aukenee. Herra Jeesus
verellään Rauhan tuotti ristillään.

3. Ain on Paimen lammastansa Eksy-
neintä säälinyt, Nostanut myös lauma-
hansa, Siinä sitä kärsinyt. Uskon, että
käydä saan Kasvojansa katsomaan.

4. Ei siis alla kiusausten Epäillä mun
tarvitse, Eikä tiellä huokausten Epötoivo
vallitse, Kun on täysi sovitus, Sielun
turva, pelastus.

5. Niinpä uskon silmä kantaa Yli mat-
kan myrskyisen. Kun mä katson rauhan
rantaa, Kaipuu täyttää sydämen. Saavu
kohta määränpää, Silloin tyyntyy myrs-
kysää.

6. Sun on Jeesus alkamasi Uskoni ja
kilvoitus, Sun on myöskin hallussasi
Matkan päässä vapahdus. Silloin minut
nääntyneen Noudat luokses taivaaseen.

396.

6. Herran käskyt silmiämme, Sydän-
tämme Kirkkahasti valistaa. Herran
pelko kaunihimpi, Kallihimpi Kultraakin
on hohtavaa.

7. Kulkemaan sun käskyis teitä Auta
meitä, Lapsiasi, Jumala. Anteeks anna
rikoksemme, Puutoksemme, Herra,
meitä armahda!

8. Kiitos olkoon Jumalalle, Antajalle
Rauhan, riemun suotuisan. Hän on mei-
dän päästäjämme Synneistämme, Kahle-
hista kiusaajan.

Vieraamme

Rahalahjoituksia ja avustuksia
antaessanne muistakaa Forssan
sankaripatsasrahastoa, sillä siten
kunnioitatte samalla koulumme
sankarivainajien muistoa. Adres-
seja on saatavissa Forssan pan-
keista ja kirjakaupoista.

Juhlakantaatti

KIRJOITTANUT JOOS SAJANIEMI
SÄV. LAURI IKONEN

Esittää juhlakuoro johtajanaan kanttoriurkuri A. Aartio
Solistit rouva Senja Talikka ja lehtori Saarinen
Säestää rouva Kaarina Elo

1. SYNTYSANAT

Hämeen kolkka auroin, innoin
viljan runsaan nostaa voi.
Höyryratsu rautarinnoin
liikenteensä tänne toi.
Väki pyörin, kosken voimin,
tehtaat jyskyi tuotteitaan.
Miks' ei myöskin tiedon toimin
yhtyis kansa kulkemaan?

Syvät tääll' on tiedon juuret
ajoilt' entispolvien.
Hengenhahjat eelleen suuret
kätkee kansa kotoinen.
Miks' siis tiedon tie jo varhain
veisi nuoret vieraan luo?
Kotoinen on onni parhain.
Tiedon templi tänne tuo!

Tiedon työ se kasvun kantaa,
siitä kyntö, kylvö saa,
Loimijoen kotirantaan
taimet kauniit kasvattaa.

Valo kautta korven, rämeen,
käyköön voittokulkuaan!
Nimi nosta Lounais-Hämeen
korkealle kaikumaan!

2. YHTEISTYÖN LAULU

Nyt katso uhrimieltä
jo Lounais-Hämeen!
Se yhtyy joka tieltä,
uutt' aikaa uurtaen.
Se kuormat hirsitalkoon
nyt tiedon temppeliin tuo.
Siis lippu juhlasalkoon!
Nää päivät suurta luo.

Maaseutu ensi kerran
käy tietoon korkeaan
ja siunausta Herran
työllensä toivomaan.
Nyt nuorten katse loistaa,
yl' isänmaan se vie!
Ja aukee akkunoista
heill' ihanteiden tie.

3. TERVEHDYS NUORISOLLE

Terve teille, nuoret voimat, Lounais-Hämeest' yhtyen,
terve aina yhteisvoimin hengen työhön ryhtyen!
Kotiseudun rannat teitä tiedon templiin tervehtää,
mutta teille tervehdyksen tuo myös synnyinmaamme tää.

Teitä, nuoret, aura oottaa, aineen, hengen peltojen,
teitä, joille maamme antaa valon merkin kultaisen.
Teitä, joill' on juuret kansaan, kansa kutsuu toimintaan,
kaikki tuomaan kansan onneks', isäin töitä jatkamaan.

Terve siis sä, nuori polvi, vastaisuuden kirkas koi,
terve nuoret kuulemaan kuin Suomen laulu teille soi!
Kotiseudun saaret, rannat teitä tänne tervehtää,
mutta teille tervehdyksen tuo myös synnyinmaamme tää.

Isäin hautakummut kukkii, viljan valoon vartuttaa,
tätä täytyy nuoren polven monin kerroin kartuttaa.
Vanhat kaatuu, uuden ajan ain' on uutta tuotava.
Isäin työt on entisaikain, nuorten uut' on luotava.

4. ÄIDIN LAULU

Lapsi armas, kodin kulta,
kevään riemut kuulet.
Huolten pilvet pois vie sulta
lauhat lounaistuulet.
Lämmin sull' on kotiliesi,
lapsuusleikit virkas'.
Voi, jos ain' ois' elontiesi
katse yhtä kirkas!

Käyös nuoruuskylvön työhön!
Tiedon templi vuottaa.
Muista: elon kultavyöhön
työ vain helmet tuottaa!
Työn kun tarmo työsi liittää,
kohti kaunihinta,
syys suo runsaan viljan niittää,
työ on elon hinta.

Isänmaa nyt sulle antaa
auki tiedon ukset.
Neuvot kätke! Niin voit kantaa
vastaisveloitukset.
Suojaks' Suomi-äidin vartu,
liity nuoreen voimaan!
Synnyinmaamme työhön tartu,
vie sen virret soimaan!

5. KOULUNUORISON TOVERUUSLAULU

Valon lietemme meidät liittohon toi,
sen maaltamme lahjaksi saamme.
Valon voittoa Suomen laulumme soi
sekä suuruutta syntymämaamme.
Rivein nuorin me nousemme päivähän päin,
kotiseudulle, Suomelle, suojaksi näin.
Ne toivovat toimintaamme.

Ovat nuoruusliittomme hetken nuo
kevätkylvön ja toivojen aikaa.
Pyhät partiot, leikit ja laulut luo
sydänintoa, tulta ja taikaa.
Me, vartijat Lounais-Hämeen maan,
pyhät liekit nostamme leimuamaan
ylös vuorille vartiopaikkaan.

Tulet teemme, mi kansamme yhtehen vie,
rivit veljeys vankoiksi juottaa.
Ja vapaus viittana käy sen tie,
ajat onnen vastassa vuottaa.
Eläköön tämä Lounais-Hämeen maa!
Koti suuri ja synnyinseutu saa,
tähän nuoruusliittoomme luottaa.

6. SANKARIMUISTOT

Sä säilyös nuorten muisto!
Kodin rauhaan taistoista kulki jo tie.
Koti toisilla tuonelan puisto,
maan vartiotyöhön se toiset vie.
Siis hiljene taistelulaulu!
Pois kyöneles, äiti, se kuivua saa.
Nimen kulta ja sankaritaulu,
vie urhojen viestin aikain taa.

Myös Suomi-äitimme armas,
sinun silmäsi kyynel kuivua voi.
Vapauttasi nuorta ja varmaa,
sinilippumme liehuu, laulut soi.
Yli maan, yli kukkasrantain,
kohos aurinko aamusi kultaamaan.
Yhä vaakunakilpeä kantain
ovat poikasi vartiopaikoillaan.

7. LOUNAIS-HÄMEEN YHTEISTYÖ

Nyt ootko, Lounais-Häme armaisin,
sä tyytyväinen tiedon templihin?
Se paljon saanut on, se paljon antaa,
se kasvun Pyhäjärven maille kantaa.

Siell' isät, äidit työss' on yhtyneet
kuin Loimijoen latvain yhtyy veet.
Taas heidän lapset, kevät virran lailla,
luo hengen voimaa utta Hämeen mailla.

Kotoiset muinaismuistot koonneet on
myös entispolvet yhteisliittohon.
Näin kaikki yhtyvät ja uutta luovat
ja seudun yhteisjuhliin viestin tuovat.

Tää linna tiedon luokoon voimakkaan,
valonsa laaksoon, suojaks' synnyinmaan!
Tään ensi maalaiskoulun käykööt myötä.
ain' onnettaret, siunaten sen työtä!

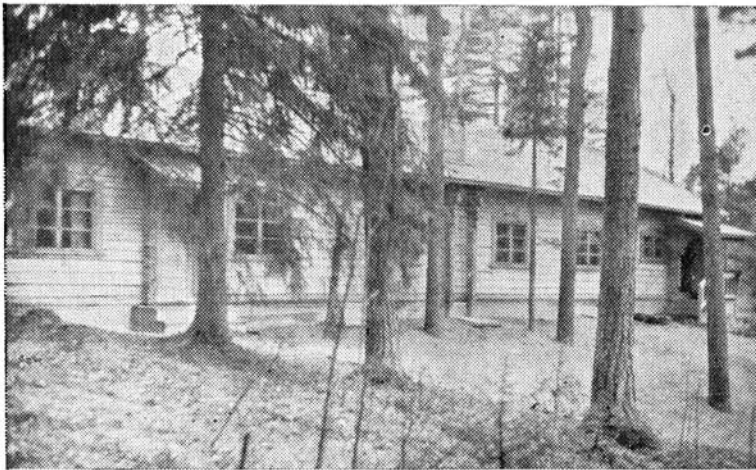
Lounais-Hämeen luonto

Kirj. fil.maist. Aarne A. Astala.

Nämä maisemat Lounais-Hämeen,
oman heimomme asumamaat,
suoraiviot äärellä rämeen,
ahonviereiset koivikkohaat,
kyläaukeiden vainiot aavat,
selät siintävät järvien
yhä lapsuusmuistoissa saavat
suven pyhäisen kirkkauden.

Opinaikamme vapaahetkiin
löi leimansa luonto tää:
sen viehkeys viekoitti retkiin,
syvän tenhon toi matkanpää,
kun honkaisten harjujen lomiin
näyt aukeni alavan maan,
ja vetten välkkeihin omiin
kilo kimposi taivaastaan.

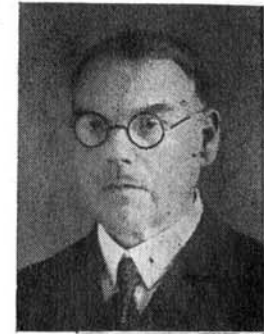
Monen aattemme innoitus varmaan
tään luonnon on lumoamaa.
Yli elämän arkisen harmaan
yhä meitä se kannustaa;
ja jos jotakin tahtomme tarmo
maan hyväksi hyötyä loi,
kas, täällä jo ihana armo
sen siemenen sieluumme soi.

Lounais-Hämeen Pirtti on pystytetty Saaren kansanpuiston ihanien maisemien keskelle vaalimaan maakunnan historiallisia perinteitä.

”Kansanomainen Jukka”

Kansanomaisuudessaan kohoaa maisteri Juhani Saarin sen opettajaolemus niin selvänä ja erottuvana senaikuisten oppilaiden silmien eteen, että häneen liittyvät muistot pikkupiirteitään myöten kykenevät edelleenkin säilyttämään oppilaiden mielessä kuvan rakastetusta ja kunnioitetusta opettajasta, joka kaikessa halusi heidän parastaan. Nimitys «Jukka» ei suinkaan ollut lisänimi tavallisessa merkityksessä, vaan siihen sisältyi jotakin veljellisen lämmintä ja läheistä. Kunnioittavaa tunnetta, jota oppilaat omasivat häntä kohtaan.

Muistan hyvin, miten hän aina mielellään välitunneilla seurusteli poikien kanssa suhtautuen meihin täysin toverillisesti, mutta kuitenkin aina kunnioituksemme säilyttäen. Kun joku meistä oli saanut uuden puvun tai tuliteräkengät, niin maisteri ne kyllä huomasi, tuli lähelle ja kosketteli hyppysillään kansanmiehen tapaan kankaan laatua ja soperteli: «Kyllä se hyvä kangas on. Pitelehän poika säästään pukuasi.» Mutta samalla tavalla hän saattoi myöskin kertoa omista uusista vaatteistaan. Tästä toverillisesta suhtautumisesta puhuu myöskin se poikien keskuudessa kierrellyt sanonta, jonka väitetään hänen lausuneen: »Älkää pojat polttako, etteivät opettajat näe.»

Mutta luonnollista oli myöskin, että hänkin joskus saattoi »hermostua» meihin vallattomiin ja kurittomiin poikiin. Silloin lensi mustekynä tai joku muu käsiin sattunut esine ympäri luokkaa, ja maisterin suusta kuului »täräys»: »Mokomat.» Ei enempää eikä vähempää, ja parin sekunnin kuluttua salama oli jälleen ohi. Tyyneys ja mielenmaltti olivat taas palanneet.

Eräänä henkilökohtaisena muistona palautuu mieleeni eräs syksyinen päivä, kun Forssassa vieraili laulajatar Erna Gräsbäck. Tiesin, että Jukka, ei vain laulun ihailijana vaan myöskin itse hyvänä laulajana, menee varmasti konserttiin, rohkaisin mieleni ja pyysin häneltä kauniisti: »Kyllä kait maisteri minutkin pluusaa konserttiin?» Sain heti myöntävän vastauksen: »Kyllä, mutta vain seisomapaikalle.» Asia toteutui ja minä, vähemmän musikaalinen yksilö, kuuntelin sinä iltana seisovaltani ensi kertaa: »...tipu, tipu, kuuleppas....»

Muistan myöskin erään toisen syksyn, jolloin koulun juhlaa vietettiin silloisella kirjastotalolla (nykyinen Kerhola). Väliajalla maisteri Saarinen tuli luokseni ja sanoi iloisesti: »Nyt minä olen maksanut kaikki opintovelkani, ja nyt sinä saat syödä täällä ravintolassa laskuuni, mitä vain haluat.» Arvata saattaa, että tuo oli mieluinen tarjous köyhälle ja velkaiselle koulupojalle. Niinpä sitten nautinkin maisterin kansanomaisesta hyvyydestä niin paljon, kuin häpy salli. (V. M.)

Pari episodina kouluajoiltani

Lähes puoli vuosisataa sitten erään pimeän pitäjän lapsukainen aloitti koulutiensä. Oli suurlakkosyys, ja jonkin ajan kuluttua koulutyökin täytyi lopettaa. Kun ei ollut tietoa, kuinka kauan lakko kestäisi, päättivät oppilaat lähteä takaisin kotipitäjiinsä jalkapatikassa. Asuntoni oli vähän sivummalla enkä ehtinytkään sakkiiin. Oli siis yksin lähdettävä 3 peninkulman taipaleelle. Eihän tuo matkan pituus minua peloittanut. Olin kansakoulua käydessäni kulkenut kolmen vuoden aikana joka päivä 7 km edestakaisin, joten kävely ei ollut minulle outoa. Mutta lähteä yksin oudolle taipaleelle, se se pilttiä peloitti.

Lähdin suorinta tietä, toisin sanoen rataa pitkin Jokioisiin. Pellilän suolla näin etäällä miehen tulevan vastaan. Vaikkei siihen akaan vielä 'namusetiä' liikkunutkaan, peloitti kuitenkin yksinäistä tyttölasta aika lailla. Mutta kun hätä on suuri, on apukin lähellä. Tällä kertaa se ilmestyi kirveen muodossa. Miehen tultua lähemmäksi huomasin nim. hänen olkapäällään kirveen. Vedin pitkästä aikaa henkeäni ja pelkoni oli tipotiessään.

Toinen tapaus alkutaipaleeltani. Olin silloinkin matkalla kotiin. Olin jo ehtinyt niin paljon 'sivistyä', että olin saanut päähäni jonkinlaisen hatuntapaisen. Mutta tällainen 'sivistyksen' merkki päässäni en uskaltanut mennä kotikylääni. Ennen sitä erään riihenlakan alla tapahtui muodonvaihdoiksi. Hattu vaihdettiin huiviin eli 'liinaan', kuten sellaisen pääkappaleen nimitys kuului. Vahinko, että huivin voittokulku alkoi vasta noin 40 vuotta myöhemmin. Olisipa 'liina' silloin jo ollut valttia, olisin tullut samalla päähineellä toimeen niin kotikylässä kuin koulussakin.

Toimenpiteeseeni lienee pieni selitys tarpeen. Kotikylääni en uskaltanut mennä hattu päässä, sillä kyläläiseni eivät lainkaan hyväksyneet koulunkäyntiäni. Siihen saakka oli vain pitäjän 'kermaa' (pappilalaisia ynnä muutaman kartanon vesoja sekä kauppiaiden lapsia) oppikouluissa. Köyhän lapsen suoraan aurankurjesta ei passannut pullistella ulos lestistään. Uhkasivatpa eräät innokkaimmat hakea minut pois koulusta. Luulivat nim. minun käyvän koulua kunnan kustannuksella. Olin vapaaoppilaana, ja tämä sai heidät epäilemään, että kunta avusti minua harharetkilläni. Täten siis itsesuojeluvaisto ohjasi tekoani. En halunnut eroittautua ympäristöstäni.

Kerrottu tapaus ei suinkaan anna mairittelevaa kuvaa kotipitäjäni senaikuisesta sivistysväkivälistä. Mutta »tempora mutantur et nos muamur in illis». Niin on käynyt kotipitäjänsäkin. Nyt on sieltä sekä poikia että tyttöjä opintilla eikä kenellekään juolahtaisi mieleenkään hakea heitä pois koulusta.

—i —i.

Julkaisun kansilehdellä olevan, koulurakennusta esittävän kuvan on suunnitellut ja piirtänyt koulumme entinen oppilas, taiteilija Einari V e h m a s Helsingistä.

Vahtimestariväen kertomaa

Heti kun olimme astuneet sisään, esittäneet asiamme ja tulleet istutetuksi nojatuoliin, haki rouva Ilmonen pöydälle eteensä kellon. Kun selvisi, ettei tämä ollut hienovarainen viittaus haastattelijalle, vaan että vahtimestari joutuu ammatikseen tuijottamaan kelloa 9 tuntia vuorokaudessa, rohkenimme palata asiaan.

»Niin. Tämä on nyt kolmaskymmenes vuosi koulun palveluksessa, Paljon on tietenkin ehtinyt tapahtua, oikeastaan niin paljon, ettei siitä näin yht'äkkiä osaa mitään erikoista kertoa. Olemme eläneet omaa eristettyä elämäämme tässä pihan laidalla ja tehneet työmme enimmäkseen silloin, kun oppilaat ovat poissa koulusta. Niin, tottakai. Onhan sitä joutunut tekemisiin oppilaittenkin kanssa ja heistä meillä on enimmäkseen vain hyvää sanottavana. Aina on ollut muutamia kiusanhenkiä ja koltostentekijöitä, mutta juuri heistä on usein tullut jotain erikoista elämässä. Elämä on heidät tasoittanut, ja se ylimääräinen tarmo, joka kouluaikana käytettiin koltosten tekemiseen, on suuntautunut järkevämpään. Tärkeys ja suuret luulot, joita tapaa yläluokkalaisilla, ovat kaikilta myöhemmin karisseet.»

Mistään erikoisista tempauksista ei rouva Ilmonen suostunut kertomaan. Muistot niistä menevät hänen mukanaan eläkkeelle. (Huokasiko joku helpotuksesta?)

Puhe kääntyi sitten vahtimestarin työhön. Kouluaikana emme tulleet tätä puolta miettineeksi ja kuulimme, että vahtimestarin pääasiallinen tehtävä on vain oleminen. Mutta nyt selveni, että se on ankaraa työtä.

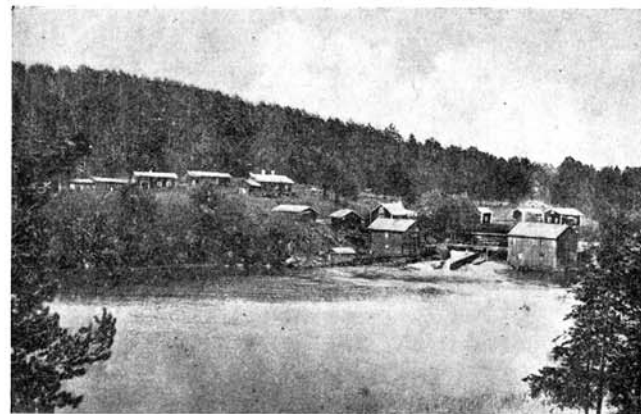
Lämmityskautena — ja sitähan on melkein koko lukuvuosi — alkaa vahtimestarin työpäivä yöllä, viimeistään kello 4. Silloin on aloitettava »tiedon-saunan» kirjaimellinen lämmittäminen, jotta se olisi loppuun suoritettu siihen mennessä kun oppilaat aamulla tulevat kouluun, jottei heidän päähänsä tiedon asemasta menisi muuta häkää (tyhjiö pyrkii aina täyttymään). Ei sitäpaitsi ole suotavaa vahtimestarin tulla enää opetuksen aikana luokkaan peltejä sulkemaan, ettei oppilaitten herpaantumaton mielenkiinto opetusta kohtaan häiriintyisi. Hm. No niin, tämän vuoksi siis vahtimestarin työyö alkaa viimeistään silloin, kun tuntiviisari on tuon kouluajoilta tutun numeron kohdalla.

Vahtimestari on itse asiassa koulun spiritus rector, johtava sielu, mutta hän on sitä vapautensa hinnalla. Hänen viitteittensä mukaan toimivat niin rehtori kuin ensimmäisen luokan oppilaskin; voi sanoa että kaikki, nyt kun toinen kotimainen on toisissa käsissä. Hän on tämän satapäisen (kakofonia) orkesterin maestro. Hänen tahtipuikkonaan on soittokello, jolla hän kutsuu tietämisen tuskaan ja vapahtaa siitä. Tämänkin johtaja-aseman hintana on vapauden menetys. Vahtimestarin on soitettava päivän mittaan kelloa 36 eri kertaa, täsmälleen määrättyinä hetkinä ja tätä varten katsottava taskussaan olevaa vähintään 1000 kertaa. Nappulan painaminen sinänsä ei tietenkään rasita, mutta siitä nappulasta on tullut peikko, joka kummittelee öisin ja lupapäivinäkin.

Tälle soittokellolle ei kukaan mahda mitään. Joku keksi aikoinaan sähkömagnetismin (voiko lukija ent. oppilaana sanoa, kuka?) ja joku toinen siihen perustuvan sähkösoittokellon luullen kai siitä koituvan helpotusta joillekin. Mutta siitä kellosta on tullut Kone. Vanha sanonta Deus ex machina kuuluu nykypäivinä: Deus est machina. Tuosta Koneen orjuudesta pystyy vapautumaan vain joku erakko tai nero, niinkuin Tuomas A. Edison. Sallittaneen meidän palauttaa juttu mieliin. Toimiessaan nuorukaisena sähköttäjänä rauta-teillä kuului hänen tehtäviinsä antaa öisin säännöllisin väliajoin määrätty sanoma lennättimellään osoitukseksi, että hän on hereillä (huomaamme, että rinnastus ontuu: nyt puheena olevan soiton tarkoitus, tai ainakin tulos, on se, että päästään mainittuun olotilaan). Edison näperteli kuitenkin kokoon laitteen, joka antoi merkit. Ja niin hänkin saattoi itse nukkua. Ja mitenkä olikaan höyrykoneen keksijän laita? Eikö hänkin ollut joku laiskimus, joka oli kyllästynyt vetelemään alkeellisessa onkapannussa tarvittavia naruja. — Koska olemme vakuuttuneita, etteivät nykyiset oppilaat ole kiinnostuneita tästä 50-

Tunnetteko tutun maiseman, jonka ohi kouluajanamme lukemattomia kertoja tallustelimme? Eiköhän ole saunasillalta nähdyt meijeri ja kylpylaitos.

Vieremänkoskella kävimme usein kouluajana ongella ja vähän muullakin tavalla urheilemassa. Tähän muuten A. W. Wahren suunnitteli maamme ensimmäistä pellavatehdasta.

vuotivihkosesta ja jutustamme, niin voimme ylläolevan johdosta tehdä johtopäätöksen: eräs inhimillisen kehityksen liikkeellepanevista voimista, tehoisin ehkä, on laiskuus. Eipä silti, taitavat nekin vintiöt kantaa tuon oivalluksen tunnoissaan.

Mutta palatkaamme vahtimestarin työpäivään, jossa laiskuudella ei ole elintilaa. Kun oppilaat illan suussa poistuvat koulusta vieden mukanaan tiedon jyvät, on vahtimestarin poistettava ne hiekan jyvät, jotka oppilaat vastavuoroisuusperiaatteellisesti ovat kouluun kantaneet. Ynnä muu roska. Työnantajana monisatajalkainen joukko! Tämän jälkeen on suoritettava vielä alkuvaikeudet seuraavan aamun lämmitystä varten. Toisinaan on rakennettava osa koulua uudestaan.

Helppoa ei ole kellään, ei myöskään tiedon pitkällä ja kivikkoisella polulla rämpivällä oppilaalla, mutta hänellä on sentään kannustimena eteenpäin pääsemisen toivo. 1—2—3 jne., sitten lakki, korkeakoulu, virka. tai tiedemiesura, ministerin salkku, Nobel-palkinto ja niin edelleen. Sensijaan vahtimestari jää joka vuosi luokalleen. Hän saa lakkinsa, eläkkeen, vasta joskus, elämän ehtopuolella. — Virkaikämme ei riitä tämän asian enempiin filosofointiin.

Vahtimestari ja rouva Ilmonen ovat sen opettajan ja oppilaan tahdon välisen 30-vuotisen sodan kestäessä, joka heidän aikanaan on käyty, osoittaneet johdonmukaista ja korrektaa puolueettomuuspolitiikkaa, vaikka heidän omaa rauhaansa on monesti loukattu. Kaikkien vanhojen pappenheimiläisten kiitollisuus kohdistuu heihin.

Verner Merilä oli koulumme vahtimestarina n. v. 1918 (hän ei sitä tarkoin muistanut eikä meilläkään ole nyt käsillä mitään protokollaa, mistä voisimme vuoden katsoa. Mm. Nurmilahti ja Nordling olivat silloin VIII luokalla). Kun asiaamme tuli puheeksi, niin juttua alkoi luistaa kuin turkin hiasta. Yksimielisesti todettiin kuitenkin, ettei siitä voida paljoakaan panna pöytäkirjaan. Merikittiin sentään kuin seuraa:

«Minä olin vahtimestarina vain yhden lukuvuoden. Pojat tahtoivat aluksi tehdä vähän kiusaa, maleksivat välitunneilla liiterissä ja repivät sen seinää. Eräänä päivänä menin ja heitin ne kaikki sieltä niskasta ulos. Tulivat takaisin ja kysyivät, että saiskos edes puita pilkkoa. — No joo, kyllä se sopii. Ja siitä lähtien minulla oli apua tuossa puuhassa melkein joka päivä. Välit kehittyivät muutenkin luottamuksellisiksi, ja tämä ilmeni mm. eräinä vastavuoroisina palveluksina.

Lämmittämisestä oli silloin suuri vaiva, niinkuin on tietysti nytkin. Matematiikan opettaja, maisteri Ohukainen oli erittäin kiinnostunut lämmityskysymyksestä. Kotioloissa hän käytti rimoja, joita ei saanut katkoa, jotteivät lastut olisi menneet hukkaan. Pesän eteen pantiin tuoli, jonka päällä rimat olivat, ja niitä syötettiin eteenpäin sitä mukaan kuin ne paloivat. Minulle oli maisteri Ohukainen laatinut tarkat lämmitysohjeet koulun pesiä varten. Puiden pituus, paksuus ja asento pesässä oli tarkoin määrätty. Pääsääntö oli, että pellit kiinni, ettei lämpö mene harakoille. Tai ei ehkä ihan kiinni, mutta melkein. Sattui sitten niin, että eräänä aamuvarhaisena oli Ohukainen taas käynyt valvomassa lämmitystä ja kuristanut pellit niin pienelle, että kisua tuli luokkaan. Heti Ohukaisen lähdettyä saapui rehtori Lindgren ja osui herkän nenänsä avulla siihen luokkaan, josta käry lähti. Kiukkuiseen kysymykseen vastasin kertomalla saamani lämmitysohjeet. »Pellit auki!» sanoi rehtori ja se olikin tärkein momentti hänen antamissaan uusissa ohjeissa. Tämän jälkeen maisteri Ohukainen erikoistui matematiikan opettamiseen.

Johtajattarella, neiti Ahlbomilla oli tapana huolehtia myös minun henkisestä ylösrakennuksestani kyselemällä, että olikos vahtimestari eilen kirkossa? Oli niin kovin kauniita puheita. Kyllä vahtimestarin nyt täytyy ensi kerralla tulla kuuntelemaan meidän puhujia. Eikä siinä muu auttanut kuin mennä. Seuraavana aamuna sitten: No niin, minä näin vahtimestarinkin kirkossa eilen. Mitä piditte puheista. — Joo, olihan ne varsin voimallisia, sanoin. Lausuntoni taisi olla sopimaton, koska minulta ei sen koommin enää tiedusteltu mitä pidin puheista.»

O. Keskinen.

»Saviläpi» nykyisellään.

Vahtimestari oli Amerikassakin

Olemme aina olleet sitä mieltä, että historianoppikirjat on kirjoitettu väärin päin Oppilas on heti kärkeen asetettu keskelle historian tuntematonta aamuhämärää, näyttämölle on marssitettu outoja, jo ammuin kuolleita kansoja, on liikuttu kaukaisissa maissa, jotka nykyään tunnetaan eri nimisinä ja on etsitty syitä ja selityksiä tapahtumille, joista ei vielä ole edes ollut puhetta. Niinkuin matematiikka alkaa yksi yhdessä ja eläinoppi homo sapiensista, niin historian pitää kaikkien logiikan ja pedagogiikan periaatteiden mukaan alkaa tutusta nykyhetkestä, josta vähitellen sitten edetään kohti vähemmän tunnettua menneisyyttä. No niin.

Verner Merilältä kuulimme, että ennen häntä olivat koulumme pitkäaikaisina vahtimestareina Kalle ja Miina Heino. Heidän pitäisi asua jossain Susikkaan puolessa. Puhelintiedustelu Susikkaan kylään selvitti, että Heino kuoli viime talvena, mutta että hänen rouvansa asuu kyllä siellä. Kilometri Vaihiojoen sillalta kylään päin.

Kun sitten kaksi päivää myöhemmin astuimme rouva Heino avoimesta ovesta sisälle, totesimme syvästi hämmästyneinä, että lapsuudenaikaiselle mielikuvulle, ehkä Punahilkka-sadun synnyttämälle, oli löytynyt vastine todellisuudesta. Idyllinen punainen mökki syksyisen kukkaloiston keskellä, piki-musta kissa, rukki ja silmälesit. Susihukkakin esiintyi, tosin vain kylän nimessä. »Isoäiti» toivotti meidät ystävällisesti hymyillen tervetulleeksi, nosti kahvipannun tulelle ja istutti meidät tuoliin. »Kuulin naapurin emännältä, että joku oli soittanut, mutta hän ei muistanut nimeä. Luulin että joku tuttava on tullu käymään Amerikasta, niinkuin viime kesänäkin kävi. Mutta kun eilen ei kuulunut ketään, niin ajattelin, ettei kysyjä viitsikään tulla, kun kuuli miehenikin kuolleen.» Hiukan hämillämme selitimme esiamme. Ei pettymyksen häivettäköän.

Kahvia juodessamme alkoi rouva Heino sitten muistella monivaiheista elämäänsä. «Vähän ennen talvisotaa palasimme takaisin Suomeen ja rakensimme tähän tämän pienen mökkimme. Pari vuotta sitten loukkaantui mieheni ja joutui makaamaan kipsissä toista vuotta täällä kotona, kunnes viime helmikuun 4 päivänä uskossa pääsi toivomaansa lepoon. Luulin jo omankin hetkeni tulleen, siksi koville tuo aika minut otti.»

— Entä nuo Amerikassa vietetyt vuodet ja paluu sieltä?

— Asuimme siellä Mainen valtiossa. Mieheni oli farmari ja viljelimme mustikoita. Niin, niitä todella siellä viljellään. Keväällä aikaisin, ennenkuin routa on sulanut, poltetaan maa ja vuoden päästä kesällä se sitten tuottaa sadon. Mustikat ovat suurempia kuin täällä ja erittäin makeita. 2–3 kertaa kesässä on toimitettava myrkytys, etteivät hyönteiset pääse tuhoamaan satoa. Langollani on siellä nytkin mustikkafarmi. Sain juuri kirjeen, jossa mainitaan tämän kesäisen sadon olleen yli 5 tonnia.

Rouva Heino näyttää meille kirjeen ja samalla tyttärensä lasten kuvat. Omistuskirjoitukset ovat englanniksi.

— Nuori polvi on täysin amerikkalaistunut eikä osaa enää suomea.

Rouva Heino molemmat pojat ovat Amerikassa, toinen tyttäristä Suomessa.

— Takaisin palasimme oltuamme siellä 16 vuotta. Pääasiallinen syy oli tarve kuulla Jumalan sanaa. Suomalaiset harrastavat Amerikassa enemmän tanssia kuin kirkossa käyntiä. Kyllä paikkakunnalla oli suomalainen kirkko, mutta sitä käytettiin harvoin. Juuri sinne pitäisi lähetyssaarnaajien mennä.

— Paluumatka tapahtui ruotsalaisella »Drottningholmilla». Samoilla paikoin, kuin »Titanic» upposi, jouduimme 4 vuorokauden ajan pelastamaan merihätään joutuneita kalastusaluksia ja onnistuimmekin siinä osittain. — En palaa enää Amerikkaan. Muutan pian jo kirkolle, jossa olen varannut paikankin.

Puhe kääntyy sitten koulun 50-vuotisjuhliin, joiden valmisteluista rouva Heino jo on lukenut sanomalehdestä, sekä aikaan, jolloin hän miehensä kanssa oli koulun palveluksessa.

— Muistelen aina ilolla silloisia opettajia, erikoisesti tohtori Lainetta ja maisteri Nickulia. Jos heidän kaltaisiaan olisi enemmän, ei maailma olisi näin paha. Pyydän samalla lausumaan koko perheeni tervehdyksen heille. Oppilaista muistelen erikoisella kunnioituksella kirkkoherra Sorsavirtaa. Se on merkittävä siihen paperiin.

— Oppilaita oli kahta lajia, hyviä ja huonoja, tai ei voi sanoa että huonoja, mutta liian viljejä. He olivat aina kiusanteossa. Kerrankin eräät hakkasivat meidän rautakangen liiterin lattian tinasaveen, niin että nuppia vain hiukan näkyi. Rehtori Laine otti kyllä äkkiä selville syylliset ja määräsi heidät kiskomaan kangen ylös. Mutta kun se ei lähtenytäkään enää vetämällä, oli poikain kaivettava lapiolla iso kuoppa. — Eräs oppilas sai apteekissa olevalta sisareltaan aivastuspulveria ja pölläytti sitä rukouksissa ilmaan. Johtajatarkin muitten mukana aivasteli, niin että vedet silmistä valuivat. Seurauksena oli potkut, viattomasta kepposesta. — Tupakanpoltosta oli ainaista sotaa. Eräskin oppilas kärysi siitä, vaikka sattui sillä kertaa vetelemään sauhuja toisella paikkakunnalla. Joku opettajattarista näki ja rehtori Lindgrenin oli pantava poika arestiin. Yläkerran luokkaan, ettei pääsisi ikkunasta karkuun. Oli lauantai-iltana. Heti kun rehtorin silkkistörmäri näkyi pomppivan pois koululta, päästi mieheni pojan pinteestä. Sunnuntaiamuna tulee rehtori hätäntyneenä ja kysyy mieheltäni, että joko poika on päästetty pois, hän kun vallan unohti koko asian. Jo minä hänet päästin, sanoi mieheni ja rehtori huokasi helpotuksesta.

— Ollessamme ensimmäistä vuotta koulun palveluksessa, oli se vielä Tö-löllä. Seuraavana syksynä sitten päästiin kivimuuriin, jota miehenikin oli ollut rakentamassa. Saimme ensin asunnon koulutalosta pihan puolelta, mutta kun se piti ottaa luokahuoneeksi, niin ostimme talon Ronttismäestä. Maisteri Nickul asui meillä aluksi. Työ koululla oli raskasta ja siihen oli osallistuttava koko perheen. Lämmittäminen piti alkaa aikaisin aamulla. Rehtori Lindgren oli erikoisen tarkka nenästään ja kävi joka aamu nuuskimassa kaikissa luokissa, ettei vain ollut hääkää. Kun sitten tuulettaminen välitunneilla oli suoritettava perusteellisesti, oli uunit lämmitettävä niin kuumiksi, että niistä riitti lämpöä koko päiväksi. Valaistusta varten oli 40 öljylamppua, jotka piti täyttää joka päivä. Ja niistä lähti myös sitä tuuletettavaa käryä. Rehtori Lindgren hommasi vielä sylkyastiat, joissa tuli aina olla puhdasta vettä ja hiukan lysolia, mutta kun tipautti lysolia joukkoon, niin vesi ei enää näyttänytäkään puhtaalta.

— Palkkaa saimme aluksi 700 mk vuodessa sekä vapaan asunnon ja puut. Sitten kun siirryimme Ronttismäkeen, uhkasi palkkamme jäädä tuoksi 700 markaksi, mutta rehtori Laine sai kuitenkin järjestettyä niin, että se nousi 1000 markaksi. Puhelin oli vähällä särkyä ennenkuin se onnistui. Yksi tehtaalainenkin sai silloin enemmän. Miehelläni oli kyllä sivutuloja varsinkin kesäisin, sillä hän oli taitava puutyömies, mutta ei sittenkään tahdottu tulla toimeen. Työn raskautta lisäsi vielä se, että koulun juhlasali oli ainoa juhlahuoneisto Forssassa siihen aikaan, joten siellä pidettiin paljon juhlia ja siellä kävivät voimistelu- ja ompeluseurat. Niiden takia oli meidänkin usein valvottava aamupuolille yötä ilman mitään korvausta. 11 vuotta koulua palveltuamme lähdimme pois ja muutimme Amerikkaan. Lähtiessämme antoivat opettajat meille kellon ja oppilaat kahvikaluston. Rehtori Laine oli jo aikaisemmin koulun jättäessään antanut meille rahalahjan.

Näitä keskustellessamme oli kahvipannu jo kolmasti tyhjentynyt ja saman verran tunteja valunut sinne minne nuo vuodetkin. Muistui vielä mieleemme eräs, joka jos kielin voisi kertoa... ja kysyimme:

— Entä kilpikonna?

— Kyllä. Minun tehtävänäni oli ruokkia sitä. Se oli vähän kronkeli syömään.

Kun luemme historiankirjasta, että Keopsin pyramiidi rakennettiin n. 4700 vuotta sitten, niin se ei tunnu miltään. Puuttuu perspektiivi vaikutus. Palattua rouva Heino luota kotiin kertoi 3-vuotias poikamme olleensa juuri »täti Kloplokkin» pihalla katsomassa sitä samaa kilpikonaa.

— Entä Roope?

— Kyllä hänkin oli silloin jo. Minun teki vaan aina niin pahaa kun sen varpaat tahtoivat näkyä. Pyysinkin aina poikaani menemään edellä opettajainhuoneeseen ja peittämään sen huolellisesti. Se seiso siellä nurkassa.

— Hm. Sano minulle kenen kanssa sinä jne.

Rouva Heino lupasi olla läsnä juhlilla. Eikä meidän virkaikämme taas muutenkaan riittäisi kiittämään muusta kuin siitä kahvista. Valitettavasti emme olleet se odotetu Amerikan-vieras.

Kouluemme ensimmäinen vahtimestari oli Juho Palkki. Hän ja hänen vaimonsa ovat jo haastattelijan saavuttamattomissa.

He, joiden kertomaa olemme tässä koettaneet panna paperille, ovat olleet niitä, joiden työn varassa tässä maassa on voinut versoa tiedon puu ja kukoistaa taiteen ihana ansarikukkanen. Se, että he ovat sattuneet toimimaan nimenomaan vahtimestareina, ei ole pääasia, mutta se on kyllä liittännyt heidät lähtemättömästi siihen kuvaan, joka meillä itsekullakin on: meidän kouluemme.

O. K.

EI VANHENTUNUT

Toisen luokan oppilaalle Mauno Jangalle sattui v. 1931 vahinko. Hän heitti jollakin pikkuesineellä luokahuoneen opettajapöydän yläpuolella olevan lampun kuupan syrjästä palasen pois. Ilmitulon estääkseen luokkamme pojat silloin solidaarisesti siirsivät rikoontuneen kuupan luokan takaosaan, missä se oli vuosikaupalla pimennossa.

Kierrellyämme sitten vuosien kuluessa luokahuoneesta toiseen jouduimme kahdeksannella ollessamme jälleen tuohon samaan luokahuoneeseen. Rehtori Sipponen oli juuri kirjoittanut merkinnät pöytäkirjaan ja keskittyi tunnin aloittamiseen, kun hän yhtäkkiä huomasi v. 1931 rikotun lampun kuupan ja kysyi, kuka sen on tehnyt ja koska. Syyllinen nousi silloin reippaasti ylös ja tunnusti: »Minä sen tein toisella luokalla ollessani, mutta eikö asia jo ole vanhentunut?»

»Siitä ei ole vielä kulunut kymmentä vuotta, joten se on maksettava, mutta arestista voimme tinkiä», vastasi rehtori. (S. A.)

TAAS SIELTÄ TULEE

Aurasen Timon luokkatoverit olivat kerran erehtyneet luulemaan Timon nenästä tulleen verta, mikä johtui erehdyttävän näköisestä punaraitaisesta nenälinasta. Tätä Timo päätti käyttää hyväkseen eräänä päivänä, jolloin läksyjen lukeminen oli jäänyt vähälle. Maisteri Okkosen dogmatiikan tunnilla läksyjen kuulustelun alettua hän vei sen nenälleen ja valitteli nenästään tulevan verta. Opettaja uskoi ja kehoitti häntä poistumaan luokasta siksi ajaksi, että veren tulo tyrehtyisi.

Timo meni ja seurasi aikansa kuluksi oven raosta, milloin läksyjen kuulustelu olisi ohi. Jonkin ajan kuluttua hän oletti kaiken olevan jo selvää ja palasi paikalleen istumaan. Hetken kuluttua hän kuitenkin huomasi, että naapureiden kädet alkoivat nyt vasta kohota osaamisen merkiksi. Pelastuakseen tilanteesta hän kiivaasti veti nenälleen uudestaan taskustaan, vei sen nenälleen ja parkaisi: »Taas sieltä tulee.»

«Kuka ne vastatuulet soutaa?»

Jonkun opettajan sanonta tai lausahdus voi olla sisällöltään kauaskantoinen ja mieliinpainuva, jopa niin, että se pysyy mielessä läpi elämän ja muodostuu elämän karien ohi ohjaavaksi tunnuslauseeksi. Yhtenä esimerkkinä tästä on allakuvattu tapahtuma.

»Oli maaliskuun hanget vuonna 1922. Viksbergin peltoaukeama koulun takana oli kova kuin lattia ja kannatti hyvin potkurin. Tuulisen ja kylmän sään vallitessa me kolme oppilasta, Sylvi Grönfors, Martti Skutnabb ja allekirjoittanut, lähdimme välitunnilla potkureilla kovalla vauhdilla viilletämään pellon keskellä ollutta punaista latoa kohden. Palttoot auki levitettynä annoimme tuulen itseämme kuljettajaa ja riemukasta iloa tuntien kajauttelimme ilmoille laulun säveleitä.

Ajan kulkua emme olleet lainkaan ottaneet huomioon, ja niinpä sitten odottamatta korviimme kantautuikin tuulen mukana koulukellon soitto. Pahat aavistukset valtasivat mielemme, sillä seuraava tunti oli itse »tantta» Lyytiön uskonnontunti. Käännyimme nopeasti ympäri ja aloimme potkia tuulta vastaan. Eteneminen kävi kuitenkin hermostuttavan hitaasti, ja mielessäni kangasteli entisen eukon rukous: »Käännä, hyvä Jumala, tuuli takaisin tulokseni.» Irtautuva lumi pieksi kasvojamme ja säärissämmekin tuntui jo pakkasen purua, kun vihdoin 20 minuuttia myöhästyneinä saavuimme koululle.

Astuimme läähättäen ja hiostuneina luokan oven suuhun ja seisoiimme siinä lievästi häveten ja noloina koko luokan meitä katsellessa. Johtajatar Lyytiö katkaisi tällöin hiljaisuuden ja sanoi: »Tällaista on siis nykyajan nuoriso. Menään kaikkien tuulten mukana, eikä ollenkaan ajatella, kuka ne vastatuulet soutaa.»

Tämä sanonta jäi siivekkäänä elämään koululaisten keskuudessa. Vielä nytkin, jolloin jo ikävuosia on karttunut harteillemme, voimme tavatessamme tervehtiä toisiamme: »Kuka ne vastatuulet soutaa?»

Lempi Salonen.

Oppilaitten viisauksia.

— Hyvät naiset ovat ikäviä, ja huonot saavat aikaan ikävyyksiä, totesi abiturienti.

— Hy-hyvää päivää, ma-maisteri, sanoi oppilas tavatessaan opettajansa maakunnassa.

— Yleiset tanssit ovat alamaailman kohtaustapahtumia, hoki yläluokkalainen.

— Muistakaa, jos näette täällä jossakin korkin, niin laittakaa taskuunne ja jos puhelin soi, niin antakaa soida, varoittelee eräs oppilas.

— Mua ei sitten kukaan ymmärrä. Muttei Aleksis Kiveäkään ymmärretty, ennen kuin hän oli jo kuollut, valitteli luokallejäännyt.

Retkeilyt muodostavat keskeisen muistojen piirin kouluajasta. V. 1905 menivät IV luokan oppilaat Arne Astala, Tyyne Alanne ja Elsa Visa tällaisella ajopelillä Kaukolan harjulle.

Kirjelappuset kertovat

Tässä edessäni on kourallinen kirjelippusia melkein neljänkymmenesvuosisadan takaa. Olen kerännyt niitä vanhojen koulukirjojeni välistä. Ne ovat pieniä, lyijykynällä kirjoitettuja, piirustuslehtiöstä tai vanhasta koepaperista repäistyjä paperipalasia. Ne ovat kulkeneet lähettäjältään monen käden kautta, ehkä luokan peräpenkiltä etummaisella pulpetilla istujalle asti. Onpa joku keksinyt pistää kirjelippusen edessäistujan niskaankin, josta lähetystavasta eräessä lapussa on huomautus: »Anna aina kirjeet alta, älä pistä niskaan.»

Kirjeet ovat esialtaan varsin sekalaisia. »Tuleks' muurin rakoon ensi välitunnilla?» kysytään eräessä. Kyllä olikin vaikeata se kymmeneksi minuutiksi raittiiseen ilmaan meno. Toisenkin kerran yritimme piinata siinä asiassa ja kekseliäit olimme paikan valinnassa. Joskus olimme luokan puulaatikossa. Niska väärässä ja monessa mutkassa siellä piti olla, ja taisipa vielä joku »sairas» istua vakuudeksi laatikon kannella, jos sattui valvoja liikkumaan lähistöllä.

Kerran olimme juhlasalin harmoonin takana, kun laulunopettaja tuli harjoittamaan kuoron poikia. Huolimatta poikien vihjauksista ei opettaja kuitenkaan kiinnittänyt huomiotaan harmoonin takana oleviin välitunninviettäjiin, jotka jo omassa mielessään olivat varmat arestista. Myös juhlasalin voimisteluväline-

komero oli suosittu suojapaikka, vaikka se olikin niin pahanhajuinen, että aluksi oli pidettävä nenästä kiinni, ennenkuin tottui sen ilmaan. Sieltä ovenraosta tirkistelimme kerran, kun eräs luokkatoverimme oli kömpinyt juhlasalissa olevan kaapin alaosaan ja oli juuri vetämässä kaapin ovea kiinni, kun juhlasalin ovi aukeni ja opettaja astui sisään nähden kaapin oven sulkeutuvan. Opettaja, joka varmaan tunsii oppilaiden heikkouden, arvasi heti asian oikean laidan ja meni kaapille vetäisten oven auki. Sieltä tuli oppilas sananmukaisesti opettajan jalkojen juureen, nousi ylös ja käveli opettajan seuraamana juhlasalista ulos meidän katsellessa pamppailevin sydämin näytelmää.

Toverikuntien illanviettojen ohjelmistakin oli joskus saatava selvä vaikka keskellä tuntia. »Mitä ohjelmaa on ensi lauantaiksi?», kysytään eräässä lappussa. »Aako pitää puheen? Tietenkin S. ottaa koko vuodeksi huolehtiakseen alkusoitosta. Pannaanko keskustelu viimeiseksi ennen leikkiä? Aloitetaan puoli seitsemän täsmälleen. Ei kuudelta vielä montakaan sielua olisi, vai mitä?» ja »Näytelmän pitää olla loppupuolella, koska poikia on kansantänhuissa ja mulla on tervehdyspuhe». Harjoituksistakin oli sovittava, mitä osoittaa seuraava: »Sopiiko, että harjoitellaan algebra-tunnin jälkeen, L. ja minä kannatamme sitä? Odotan vastausta.» Onpa seuraavankinlainen lippu: »Ehdottaisitko minua johonkin osaan siinä kappaleessa, kun minun tekee niin mieleni?» Kyllä allemerkinnytkin tunnustaa, että mieluisaa se ohjelmien hommaaminen oli. Monta kertaa oli etsittävä omat ja vieraat ullakot jonkin »vanhanaikaisen» vaatekappaleen löytämiseksi tai mobilisoitava kotiväki, äiti ja isä, milloin minkin näytelmässä tarvittavan vekottimen valmistukseen, mutta innostusta riitti, ja toivotavasti edellisenkin lipun kirjoittaja sai roolinsa ja oli onnellinen.

Niin, kolmatta vuosikymmentä on tosiaan kulunut noista ajoista. Kun katselen edessäni noita lappusia ja piirroksia, niin muistan teidät kaikki, opettajat, oppilastoverini ja koulutaloni, joka kouluvuosien aikana tulit minulle melkein yhtä rakkaaksi kuin oma kotini. Lukemattomat kerrat olen ajatuksissani kulkenut käytävissäsi ja luokissasi, kurkistanut sinne peloittavaan »opettajistoon» ja seisonut juhlasalissasi laulamassa suvivirttä. Melkein hartaudella olen ohitsesi kulkenut, kun vuosikymmenien aikana olen siellä kotiseudulla pistäytynyt. Olen ajatellut: Siinä olet, koulutaloni. Kiitos Sinulle niistä rakkaista suojissasi vietetyistä kouluvuosista. Kiitos haikeista ja hauskoista muistoista!

Lippi.

„Haepas minulle thooli”

Rehtori R. Lindgren tuli kerran kuuntelemaan luonnontieteen tunnille ja kuiskasi oven suussa istuneelle Viljo Ranttilalle: »Haepas minulle tuoli.» Ranttila lähti, mutta viipyikin matkallaan ihmeteltävän kauan, niin että joku toinen oli jo ehtinyt noutaa tuolin rehtorille. Lopulta Ranttila tuli hengästy-

neenä ja vei rehtorille kimpun tuolia selittäen, että niitä oli vaikea saada pinon päältä, kun vahtimestari oli ne jo niin tarkkaan kiskonut. Koko luokka ulvahti nauramaan, ja rehtori Lindgren hoki naurunsa lomassa: »Tholia minä sanoin.» (H. K.)

Hakkailua ja kujetta

Aarne A. Astala.

(Sankarin ullakkokamarin juonenpitoa.)

»Lähe taas pois puistohon, Paavolainen,»
näin huuteli raitilta Holopainen
hymyn välkkeenä kesäkkonaama.
Kepin kumppani Villeltä vippasi,
ulos kaikella kiireellä kippasi
kuin paarman pistetyks saama.

Oli miehen mitta jo kummassakin,
vaikk' oppi ei mahtunut alle lakin
kovin herkästi kummallekaan,
joten — nuoruus kun kukkia rehottaa,
ei tarvinnut kahdesti kehottaa
huvikierrolle hämärän sekaan.

»Lähe vain pois puistohon, Paavolainen.»
Holopaisen huhuilu kutsuvainen
naiskauneutta ennusti varmaan:
kai on siellä tyttäret Sankarin!
Maku vaikk' ois miehellä ankarin,
halull' ottaishan noista jo armaan.

Forssan puiston suihkulähde oli ja on monen koulutyön ja -pojan »toivioiretken» kohde.

Mut minä ja Kalle, kaks lasta melkein,
hyvän juonen punoimme kiusan elkein;
sen keksimme koston vuoksi.
Tuli Holmström mukaamme aatteeseen;
hänet puimme tyttöjen vaatteeseen,
ja nyt koplamme kovasti juoksi.

Sivupenkille puistohon, tammen alle,
pian Holmström jo istahti; minä ja Kalle
kätkeydyimme piiloon »puskain».
Naissankarit tulla nyt kipitti;
ihan ääneen he itsensä ripitti,
sanat sinkoili hurman ja tuskain.

Pari saapui jo ensi lenkiltänsä.
Nyt huomaa se impemme penkiltänsä,
tuli, tervehti hattua nostain.
Ilo sakkimme sydämet sisusti;
kun Holmström vaikenä visusti,
»hihi!» tuli hämystä jostain.

Holopainen taisi ne galanteriijat,
miten hurmata tyttäret, rouvat ja piiat,
ja hän patterin tulta nyt johti.
Tuli Paavolainen vain perässä;
tosin ehkäpä jossakin erässä
hän johtoonkin pyrkiä tohti.

Oli ilta se ihanan kuutamoinen,
sitä vuoroin nyt ylisti toinen ja toinen,
sanan Holmström vain vikisi harvoin.
Holopainenpa uskalsi koskea — —
silitellen jo impemme poskea — —
Sepäs — hyi! — haras tuntuvin karvoin.

Näin seikasta selvän sai pitkät veljet,
miten heit' oli puijannut poikain eljet;
ja siit' oli leikkimme poikki!
Nuo petetyt manata ärhensi,
tulikivi ihan tukkaamme kärhensi;
mut Holmström jo kaukana loikki.

Ja pensaissa meill' oli hauskuutemme,
jota ilmaista kitsailleetkaan emme,
kun pari tää polulle rämpi:
kävi hihitys, hähätys, hohotus — —
Oi, itsetuntomme kohotus,
mikä ois tätä pirteämpä!

Vaan — kohtapa olimme pitkällämme,
ja kepit' vain viuhuivat seljässämme.
Se on pitkien poikien tapaa!
Me uljaasti otimme saunamme,
hikosimme pois kaiken kaunamme,
sovun tie oli selvä ja vapaa.

Erään entisen oppilaan toivomus

En kuulu mihinkään kouluoloja pohtivaan komiteaan, mutta uskallan kuitenkin tavallisena kansalaisena toivoa, että Suomen oppikoulut, myös Forssan Yhteislyseo, vapautuisivat enemmän teoriasta ja valmistaisivat oppilaitaan paremmin elämää varten, kuin mitä allekirjoittaneen kouluaihana, 1927—1932, tapahtui.

Esimerkiksi kasvi- ja eläinopin opetuksen suosittelisin järjestettäväksi sillä tavalla, kuin Veikko Karumo esittää kirjoituksessaan Suomen Kuvalehdessä n:o 32/1949. Historiaa olisi mielestäni opetettava niin, että päähuomio pantaisiin sille, mikä eletyssä elämässä on ollut myönteistä, opiksi otettavaa sekä kielteistä, hyljättävää, eikä niin kuin allekirjoittaneen kouluaihana sotavuosisilukujen tankkaamiseen.

Suureksi puutteeksi tunnen omakohtaisesti sen, ettei Forssan Yhteiskoulussa allekirjoittaneen kouluaihana opetettu lainkaan kotitaloutta, lastenhoitoa, yhteiskuntaoppia, siveysoppia eikä elämisen taitoa. Viimeksimainittu on kuitenkin jokaisen ihmisen menestyksen ja onnen avain kaikilla aloilla. (L. A.)

Vappuna

Kirj. Taimi Lahti

On vappu,
ja valkean lakkini vanhan
minä kätkestä esille hain.
Joka Vappu
edes nähdä sun tahdon mä vielä
ja muistella, kun sinut sain — — —
Sinä olit kuin täyttymys, lupaus samalla kertaa,
sinä olit niin suurta, niin kaunista, mitään ei vertaa.
Ja sitten —
vain astinlaudaksi sitten sä jäitkin.
Vaan mitä sä lakkini ikinä näitkin,
sinut aina mä vappuna esille vedän
ja muistoissa kanssasi hetkisen elän:
Kas sinuun on liitetty kaikista parhaat,
elon kevät, sen riemut ja ystävät armaat
ja kaikista rakkainkin päällä maan,
sillä meidät myös yhteen veit tosiaan.
Se oli juuri vappuna eräänä
elon kaikkein kauneimpana keväänä — — —
Nyt olet sinä ijästä kellervä
ja lippasi pinta on himmeä
ja lyyrasi kulta on tummunut —
mutta vuos' vuodelta kirikkaammin kullatut
ovat muistot ne, jotka sun kanssasi herää,
ja lyyrasi kielet — ah, eivätkö helää — — —

Koulussa tapahtunutta

AJOI ULOS

Collin Wulff piti minua aikoinaan kurittomana kakarana jopa niin, että kaikki, mitä luokassa meteliä ja häiriötä sattui, oli hänen käsityksensä mukaan minusta johtuvaa. Olin niin ollen aina hänen mielessään.

Niinpä sattui taas kerran, että Korpela piti pahaa elämää, jolloin Wulff hermostui ja päätti ajaa häiriön aiheuttajan luokasta ulos. Tiukasti Korpelaan katsoen kunnioitettu maisterimme tokaisi: «Ja jos Korpela ei osaa olla hiljaa, niin Oksanen saa mennä ulos.» Olin kuitenkin syytön ja koska Korpelaa ei ajettu ulos, jäimme kummatkin paikallemme. Wulff ei näyttänyt tällaista ratkaisua huomanneen. (A. O.)

YHDEKSÄN OLI.

Olessamme seitsemännellä luokalla päättivät luokkamme pojat yhteisvoimin liittyä koulun kuoroon, johon opettaja Ranttila oli pääsyyvaatimukseksi pannut arvosanan kahdeksan toisella luokalla. Muiden esimerkkiä noudattivat myöskin Aurasen Timo ja Rukon Eino, jotka olivat tunnettuja paussinlaulajia. Ranttila hiukan epäröikin siitä syystä ja tiedusteli pojilta, oliko heillä tosiaankin laulussa kahdeksikko. »Kyllä, meillä oli 9, Eikalla 5 ja minulla 4», oli Aurasen Timon lakooninen vastaus. (S. A.)

TUTUSTUMISEN SEURAUS

Luokkamme taisi olla huonopäinen tai ainakin huolimaton, sillä rehtori Sipponen oli monta kertaa totisen ja tyytymättömän näköinen. Historian tunnilla oli selitetty, miten Napoleon asekiellon julistettuaan oli tutustunut miellyttävään Josephine-rouvaan, joka oli tullut

kiittämään Napoleonin siittä, että tämä oli vapauttanut hänen miesvainajansa miekan takavarikosta. Rehtori kysyi: »Mitä muita seurauksia oli Napoleonilla tästä tutustumisesta?», jolloin Lasse Rautanen vastasi juhllallisen koleasti: »Napoleon joutui sen kautta avioliiton kahleisiin.» Poikamiehenä säilynyttä rehtoria nauratti ja luokka hihitti pitkän aikaa. (L. A.)

ESIMERKKI

Osasimme eräänä päivänä huonosti suomenkielenläksymme, jolloin rehtori Sipponen, joka teititteli virallisesti pikakutyttöjäkin, pyysi ärtyneellä äänellä allekirjoittanutta mainitsemaan lauseen, jossa käytetään rinnastuskonjuktioneja. Allekirjoittaneen työntöpykän esimerkki oli: »Tuletko sinä tänne vai tulenko minä sinne?», jolloin luokka rupesi nauramaan ja rehtorinkin kasvat vetäjäntyivät vapauttavaan hymyyn. (L. A.)

OPETTAJIEN SANOMIA

— Kummallista, kuinka teidän melune käsvee suoraan verrannollisesti minun etäisyyteeni, sanoi valvontavuorossa ollut naisopettaja.

— Olen ollut opettajana kymmenessä koulussa ja aina tullut hyvin toimeen oppilaitten kanssa, sanoi tulokasopettaja.

— Seurustelu poikain kanssa kuluttaa hermoja ja vie ajatukset muualle, sanoi tunnettu johtajatar.

— Tulen pysymään paikallani viimeiseen asti, sanoi vanha ja sairas opettajatar.

— Sanokaa sitten Atakakka, ellette kehtaa sanoa Atabaska, sanoi matematiikan opettaja.

— Olen päättänyt, etteivät tytöt minulle naura, sanoi eräs rehtori.

”Laulu syömen aukaisee...”

Yhteislauluja

LOUNAIS-HAMEEN LAULU

Sanat Joos. Sajaniemen. Säev. Viljo Mikkola.

On Lounais-Häme mulle syntymämaa;
Siell' lasna ma kunnaita nousin,
Sen kuuntelin laineiden loiskintaa
Tai Loim'joen tyyntä mä sousin.
Oi sieltä, oi sieltä ma lapseni sain,
Iki muistot aikojen armainpain!

Pyhäjärvi, sen lammit ja harjanteet,
Sadat muut minun mieleeni jäivät;
Siell' aurinko kirkkainna kultasi veet
Sekä kultasi nuoruuspäivät.
Oi siellä mä nuoruusvuosinain
Ihanteiden ilmoille lentää sain!

Opin siellä ma sain, kera ystävien
Valon työssä ma toivoen yhdyin,
Väkipyörien, kuokkien käyttäjien
Kanss' innolla työhön ryhdyin,
Oi siellä, oi siellä, mä rintahain
Kotikansalle, maalleni lempeä sain.

Siell' löydän kätkeistä kumpujen
Mun heimoni hellät muistot,
Sen heimon, mi korvesta perkaillen
Teki viljavat pellot ja puistot.
Ole onnekas, viljava vuosien taa
Sinä Lounais-Häme minun muistoni maa!

NUORTEN LAULU

Sanat *Eino Leino*, säv, *Erkki Melartin*

Pois alta nyt heikot ja horjuvat, hei, nyt vallat on vaeltamassa,
jos kuljeta kultaisin kannuksin ei, punaviitassa purppurassa.
Te kuulitte: aateli velvoittaa! Me uskomme oppia uutta ja vannomme:
nuoruus — se velvoittaa, sillä nuoruus on aateluutta.

Niin kauas kuin aurinko aamuinen sen kulkevi sankarisarjat,
ja porteilla Pohjolan hallaisen sen heiluvi ratsujen harjat.
Joka töllissä henkemme heimoa on, joka kerkässä kevään juuri,
mutt' aateliskirjamme antanut on sinitaivahan taatto suuri.

Niin nouskaamme kerran, me vartio maan, me vankat,
me vapaat, me nuoret,
pikku pyyteet me heitämme heikoille vaan, sillä kotkien koti on vuoret!
Niinpä nouskaamme juhlahan sunnuntain, suvi taivahan hiljaisuuteen,
maan povesta me nouskaamme ponnahtain kuin kukkaset kesähän,
kesähän uuteen!

NUORUUSAATTEET, IHANTEET

Sanat *Joos Sajaniemi*.

Nuoruusaatteet, ihanteet meit' yhteistyöhön johti,
rinnakkain ja toivoen kuljimme valoa kohti.
Vaan vaikka ero sai elomme teillä, meille viel' alkavi yhteistyö,
Suomelle sykkivi sydämet meillä, kansamme onneksi rintamme lyö.

TERVE, YSTÄVÄ SÄ

Säv. *Crusell*.

Terve, ystävä sä, tänne suojahamme, terve liittohon nyt nuorien!
Edistys, valistus, siinä ohjelmamme sekä rakkaus pohjana sen.
Palvellaksemme Suomea, kansaa sen ja sen toiveitakin ilomiellä,
omme yhtynnä liittohon nuoruuden, lippu liehukoon korkealla!

LEHDOSSA LINTUJEN LAULU NYT SOI

Lehdossa lintujen laulu nyt soi ja kukkaset nurmella vihannoi,
pellolla viljamme heilimoi, työmme ja vaivamme toivon koi.
Sallios, Luoja, kallehimman aarteemme korjata aittahan!

Tuntehen kukkaset hennoimmat ne nuorien rinnassa versovat.
Tietomme puut väkivahvimmat tietämme vaaralta suojaavat.
Voiakas Herra kirkkauden, viljele henkeä ihmisten!

Kansanlauluja

PAPPANI SANO, ÄLÄ TÖLLISTÄ NAI

Suom. kansanlaulu.

Pappani sano, älä töllistä nai,
älä majasta matalasta.

Vaan nai sinä komian talon tyttö
tuosta kodista komiasta.

Hopeasta, vaskesta ruunalla roskat
ja kullasta kellon kieli.

Hurjasti vaan poika elelee,
minkälainen on heilan mieli.

Kaikki ne lantit, kun kuparista valetaan,
ne annetaan vaivaisille,
Olisin kelvannut heilallen',
mutt' en kelvannut vanhemmille.

FORSSAN POJAT

Forssasta pojat kotoisin ollaan,
sillä lailla tällä lailla kotoisin ollaan,
Forssasta pojat kotoisin ollaan ja
ja Tammelan pitäjältä.

Sellaisen mamman poikia ollaan,
ettei tiedetä ikävästä.

Pappani hyvä hevonen
tuli ajolla pilatuksi.

Heilani hellä ja lämmin sydän
tuli surulla sorretuksi.

Eikä se ollut pappani rahaa
se lovilaita marka,

vaan minä sain sen heilaltani
sen halaamisen palkkaa.

— Neidit ja herrat valmistautuvat jo
ennen tunteja puolinirvanan tilaan, en-
nusteli opettaja.

— Kuka realisteista ei ole vielä junail-
lut, sanoi eräs miesopettaja sotilaalli-
seen tapaan.

— Esimerkiksi alkoholilla on häirit-
sevä vaikutus tasapainoelimiin, niin kuin
me kaikki kokemuksesta tiedämme, sa-
noi eräs miesopettaja varomattomasti.

NIIN KUIN NE KIVET KYLMIA ON.

Niin kuin ne kivet kylmiä on
tuolla järvestä jäitten alla,
samanlainen sydän on
tän tytön armahalla.

Kävelin järven rannalla,
katselin kalasia.
Ei saa narrata tyttöjä,
ne on kullapalasia.

Synkän metsän kulmass' on
tytöllä sateensuoja.
Eihän tytön heilasta tiedä
kun yksin taivaan Luoja.

Heila meni muille maille
kauaks' taisi mennä.
Eipä sinne pienet linnut
iässänsä lennä.

Illalla vettä sateli
tuolta pilvenhattarasta.
Kaikista suurempi vihemies
tuli heilistä rakkahasta.

— Eikö ole ihanaa, kun aurinko pais-
taa, meillä on uusi tauluträtti ja geo-
metriantunti, sanoi runoileva opettaja-
tar.

TAIVAS ON SININEN JA VALKOINEN NIIN MINÄ NEITONEN SINULLE
VALKOINEN LAULAN

Suomal. kansanlaulu.

:: Taivas on sininen ja valkoinen,
ja tähtösiä täynnä, ::
:: niin on nuori sydämeni
ajatuksia täynnä.::

:: Enkä minä muille ilmoita
mun sydänsurujani, ::
:: synkkä metsä, kirkas taivas
ne tuntee mun huoliani.::

KESÄPÄIVÄ KANGASALLA

G. Linsén.

Mä oksalla ylimmällä
oon Harjulan seljanteen.
Niin kauas kuin silmäin siintää,
näen järviä lahtineen.
Kas, Längelmävesi tuolla
vöin hopeisin hohtelee,
:: Ja Roineen armaiset aallot
sen rantoja hyväelee.::

Mä olen vain lintu pieni,
ja siipeni heikot on;
vaan oisinko uljas kotka,
niin nousisin lentohon,
ja nousisin taivoon asti
luo Jumalan istuimen
:: ja nöyrin, hartain mielin
näin laulaisin rukoellen.::

Oi, taivahan pyhä Herra,
Sä isämme armias.
Ah, kuink' on Sun maasi kaunis,
kuink' ihana taivahas!
Sä järveimme säihkyellä
suo lempemme tulta vaan!
:: Oi, Herra, intoa anna
ain' maatumme rakastamaan! ::

Topelius.

Niin minä neitonen sinulle laulan
kuin omalle kullalleni,
:: jos olis' valta niinkuin on mieli,
miin ottaisin omakseni.::

Kullalleni minä laulelen
ja kellenkäs minä muille.
:: En minä laula kalliolle

SOI VIENOSTI MURHEENI SOITTO!

Merikanto.

Kun ärjivät rannan hyrskyt,
niin kantelo vienosti soi.
Kun ulvoivat syksyn myrskyt,
se kevättä rintahan toi.

Vei maailma riemuni soiton,
ja rintani rauhan se vei.
Ja jos vieläkin kantelo kaikaa,
niin iloa kuiu se ei.

Soi vienosti, murheeni soitto,
soi hellästi, kaihoni, soi!
Mutt' hellimmin helise hälle,
joka murheen mun rintaani toi!

H. J. Erkko.

HUMALAJOEN SILLALLA

Humalajoen sillalla,
nätiin tytön rinnalla,
:: vietin minä iltoja monia,
ja tyttö oli kovin komia.::

Yhdessä iltoja istuttiin,
öisiä ääniä kuunneltiin.
:: Soivatko meille ne onnea,
vaiko mustia murheita? ::

Rinnallani tyttö mun lepäsi,
kuumeni tuosta mun vereni,
:: varmasti sai minut vannomaan
omasi olen ainiaan.::

Kaste jo maahan lankesi,
kostuivat silmät mun tyttöni.
:: Päänsä hän painoi mun povellein,
lempensä armaan antaen.::

OY.
FERRARIA
AB.

JOKIOISTEN
TÄRKKELYS JA
SIIRAPPI OY

JOKIOINEN

SOMERON
KIVENVEISTÄMÖ

OMIST. MAUNO KANGAS
PUH. 180

on valmistanut mm. yllä kuvatun Some-
ron sankaripatsaan Tammelan mustasta
graniitista.

RUOHO

Turku

Yliopistonkatu 20.

Puhelin 16 417

Miehisten miesten asusteita

Perustettu 1889.

Maan suurin talletus- ja liikepankki

FORSSAN KONTTORI

Avoimna klo 9,30—14,30,

lauantaisin klo 9,30—13,00.

FORSSAN SEUDUN OSUUSKASSA

Forssa. Puhelin 1013.

Avoimna arkipäivinä klo 9—14,30

Lauantaisin ja pyhänaattoina klo 9—13

Perjantaisin myös klo 16—17.

MAATALOUSKAUPPA

Forssa.

Oy.

ERIKOISALAN LIIKE PAIKKAKUNNALLA.

MYY: *Maataloustarvikkeita, rauta- ja rakennus-
tarvikkeita, polkupyöriä ja pyörän osia.*

OSTAA: *Viljaa, rehua, perunaa ja juurikasveja.*

Paavo Matjaro VAATTURINLIIKE

Forssa, Turuntie. Puhelin 1153.

*ENSILUOKKAINEN TILAUSPUKIMO.
KANKAITA JA VALMIITA PUKIMIA.*

Forssan-Tammelan Säästöpankki

FORSSA

**Forssan
Seudun
Osuusmeijeri**

FORSSA

Puh. 1460 ja 1461

OY
**LAIVA-
TEOLLISUUS**
AB

METSÄOSASTO
Forssa. Puh. 1131

Ostaa järeätä laatu-
mäntyä hankinta- ja
pystykaupalla

LOIMIJOKI Oy.

FORSSA.

PUUTYÖTEHDAS, puh. 1269, valmistaa: huone-
kaluja, ovia ja ikkunoita, myymälä-
sisustuksia ym. alaan kuuluvaa.

HUONEKALUMYYMÄLÄ torin varrella, puh.
1273.

50 VUOTTA on juhliva Forssan oppilaitos jaka-
nut tiedon aarteita Lounais-Hämeen nuorisolle.
Koko tämän ajan on

FORSSAN KIRJAKAUPPA

toimittanut opiskelijoille oppikirjat, koulutarvikkeet,
harrastusvälineet ym. ym. Suositteudumme edel-
leen kouluväelle.

FORSSAN KIRJAKAUPPA Oy.
Puhelimet 471 ja 1472.

-MERKKI vastaanottimessanne takaa, että
valintanne on ollut oikea. 20 vuoden
kokemus ja radiotekniikan viimeiset saa-
vutukset ovat luoneet ASASTA kaikkialla tunne-
tun laatuvaanottimen.

ASA — ENNEN HYVÄ, NYT VIELÄ PAREMPI.

Päädustaja: FORSSAN RADIO O.Y.

Pohjoismaiden
Yhdyspankki

Forssan konttori, Puh. 1027 ja 1026.

**Harjoittaa
täydellistä
pankkiliikettä.**

**OMAT VARAT
1,600,000,000:—**

Avoimna klo 9,30—14,30, lauant. klo 9,30—13,00.

Markat talteen säästökassamme

suurinta talletuskorkoa kasvamaan: 5 1/2 %.

Tammelan Osuuskaupan rl.
Säästökassa.

FORSSAN SIRO Oy.

Naisten ja lasten asusteiden erikoisliike.

K I I T Ä M M E

Forssan Yhteiskoulun ja sen perinteitä jatkavan Yhteislyseon entisiä ja nykyisiä opettajia ja oppilaita siitä luottamuksesta, jonka liikkeemme osaksi olemme Teiltä saaneet ja toivomme, että sama luottamus edelleenkin säilyisi entistä ehompana.

Hietasen Kirjakauppa Oy. Forssa, Puistolinna.

NURMILAHTI

Koijärvi, Kokko.